

MEINE WELT
AUF DEUTSCH

WALDEMAR
GRZEBIEŃ

Program nauczania wraz ze scenariuszami lekcji do języka niemieckiego (III.1.P) dla szkoły ponadpodstawowej

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Redakcja merytoryczna – Elżbieta Witkowska

Recenzja merytoryczna – dr Danuta Koper

Agnieszka Szawan-Paras

Katarzyna Szczepkowska-Szczeńiak

dr Beata Rola

Redakcja językowa i korekta – Altix

Projekt graficzny i projekt okładki – Altix

Skład i redakcja techniczna – Altix

Warszawa 2019

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU	4
II. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA – WYMAGANIA OGÓLNE	7
III. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE.....	11
IV. WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA	26
V. UKŁAD TREŚCI NAUCZANIA.....	28
VI. ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIWA.....	29
VII. MONITOROWANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW I ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMOWYCH	44
VIII. DOSTOSOWANIE DO SPECJALNYCH POTRZEB EDUKACYJNYCH UCZNIÓW	45
IX. FORMY I METODY PRACY.....	48
X. WYKORZYSTANIE NARZĘDZI ICT	55
XI. ELEMENTY INTERDYSCYPLINARNE W PROGRAMIE – KOMPETENCJE KLUCZOWE	58
XII. SPOSOBY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW	61
XIII. EWALUACJA PROGRAMU	68
XIV. BIBLIOGRAFIA.....	69

I. WSTĘP – OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program nauczania języka niemieckiego *Meine Welt auf Deutsch* przeznaczony jest dla uczniów trzeciego etapu edukacyjnego, liceum ogólnokształcącego i technikum, nauczanego jako język pierwszy, kształcenie w zakresie podstawowym (poziom III.1.P). Jest to kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej. Zgodnie z ESOKJ (2001) uczeń powinien na zakończenie tego etapu opanować język niemiecki na poziomie B1+ oraz B2 w zakresie rozumienia wypowiedzi. Osoba posługująca się językiem na tych poziomach potrafi radzić sobie w sytuacjach komunikacyjnych, które mogą się zdarzyć podczas podróży w rejonie, gdzie mówi się w języku niemieckim. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi na tematy, które są jej znane, lub które ją interesują. Potrafi opisywać wydarzenia, doświadczenia, marzenia, nadzieje i aspiracje, krótko uzasadniając bądź wyjaśniając swoją opinię. Rozumie znaczenie głównych wątków wypowiedzi zawartej w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne, łącznie z rozumieniem dyskusji na tematy techniczne, z zakresu jej specjalności.

Adresatem programu jest uczeń, który uczył się już języka niemieckiego na wcześniejszych etapach edukacyjnych, który pragnie rozwijać swoje umiejętności językowe. Jest to uczeń zdolny, o dużym potencjale intelektualnym i możliwościach, zainteresowany nauką języka niemieckiego, samodzielny, biorący na siebie odpowiedzialność za swoją naukę.

Zawarte w programie cele ogólne i szczegółowe zgodne są z obowiązującą od 1. września 2019 roku podstawą programową (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Zgodnie z ramowym planem nauczania (Dz. U. z 2019 poz. 639) język niemiecki jako pierwszy nauczany jest w liceum ogólnokształcącym w wymiarze 3 godzin tygodniowo, co daje minimalnie 360 godziny w całym cyklu nauczania.

Program nauczania *Meine Welt auf Deutsch* oparty jest na założeniach trzech koncepcji: konektywizmu, konstruktywizmu i interakcjonizmu.

Koncepcja **konektywizmu** przedstawia naukę jako proces, podczas którego wiedza zapisywana jest w formie tzw. węzłów powiązanych ze sobą i tworzących sieć. W nauce ważna jest rola emocji. Spełniają one z jednej strony rolę motywującą, z drugiej zaś ułatwiając zapamiętywanie nowych słów i struktur gramatycznych.

Koncepcja konektywizmu zakłada też odejście od tradycyjnego modelu „know-how” na rzecz „know-where” (Polak, 2010, str. 2). Koncepcja konektywizmu zakłada

także, że nie cała wiedza musi się znajdować w „głowie” ucznia. Może być dostępna na nośnikach cyfrowych. Uczeń powinien więc umieć gromadzić wiedzę i umieć do niej docierać w odpowiednim dla siebie momencie.

Nauczyciel ma za zadanie nie tylko wyposażyć ucznia w określony zasób wiedzy, ale także w umiejętność poszukiwania nowej wiedzy. Uczeń musi wiedzieć, gdzie i jak szukać potrzebnych mu informacji. Musi ponadto umieć dokonywać selekcji znalezionych materiałów, odrzucać zbędne i wybierać te potrzebne.

Z faktu, że wiedza tworzy sieć wzajemnych powiązań wynika, że nauczyciel musi przekazywać nowe informacje w połączeniu ze znanymi mu już lub szerszymi strukturami. Na przykład nowe słownictwo powinno być zapisywane w odniesieniu do już znanego i w określonych kontekstach, najlepiej w pełnych zdaniach. Dobrze, by zdania te niosły też ze sobą pewien ładunek emocji, np. były dowcipne lub absurdalne. W ten sposób zostaną lepiej zapamiętane.

Konstruktywizm kładzie nacisk na proces uczenia się. Zakłada, że wiedza nie istnieje niezależnie od zdobywającego ją. Akcentuje on aktywną rolę ucznia w jej zdobywaniu. To uczeń konstruuje swoją wiedzę. Dla nauczyciela wynika z tego konieczność doboru takich metod i form pracy, które pozwolą uczniowi być aktywnym w tym procesie. Nauczyciel nie ma więc przekazywać wiedzy, ale pozwolić uczniowi odkrywać ją samemu. Nie powinien np. podawać reguł gramatycznych, ale pozwolić, by uczniowie na podstawie przykładów sami zbudowali regułę.

Uczeń budując nową wiedzę odwołuje się do tej już posiadanej. Nauczyciel powinien więc rozpoczynając nowy temat odnieść się do wiadomości już przez ucznia posiadanych. Niezbędna jest zatem lektura podstawy programowej ze szkoły podstawowej. Nauczyciel powinien też stwarzać uczniom warunki, by analizowali, badali i poszukiwali nowych rozwiązań w oparciu o te już znane. Powinien pomagać uczniom rozwiązywać problemy i dochodzić do ich rozwiązania.

W procesie uczenia się niezbędna jest aktywna rola ucznia. Nikt nie może zmusić go do nauki. Nauczyciel powinien zatem motywować go i pozwalać mu być aktywnym na lekcjach, stosując metody aktywizujące.

Trzecią teorią, na której opiera się niniejszy program nauczania, jest **interakcjonizm**. Centralną pozycję zajmuje w tej teorii socjalna interakcja między ludźmi, współdziałanie i komunikacja. Są one niezbędnymi przesłankami tego, by wrodzona zdolność nabywania umiejętności językowych doszła do skutku. Socjalna interakcja charakteryzuje się tym, że wpływa i dostosowuje się do aktualnej znajomości języka i możliwości uczniów. Uczeń rozpoczynający naukę języka obcego nie

stara się budować skomplikowanych struktur, komunikuje się prostymi zdaniami. Dopiero w trakcie nabywania nowych doświadczeń językowych jego możliwości, ale i oczekiwania wzrastają. Nauczyciel także rozpoczyna nauczanie od najprostszych struktur, stopniowo przechodząc do coraz bardziej złożonych. Język jest nabywany w procesie interakcji, a więc wspólnego działania. Człowiek uczy się poprzez mówienie i słuchanie. Nauczyciel winien zatem stosować metody wzajemnego uczenia się, a więc pracę w grupach i parach, wzajemne czytanie, grupy eksperckie, wspólne rozwiązywanie problemów, naturalne formy komunikacji, takie jak rozmowy, dialogi, dyskusje, itp. To „rozmawiając z innymi ludźmi i słuchając ich nabywamy nowych doświadczeń, wymieniając uwagi, pomysły i rozwiązania. Wszelkie doświadczenia językowe zbieramy albo pracując indywidualnie albo poprzez obcowanie z innymi ludźmi.” (Ballweg, Hufeisen, Klippel, Pilypaityte . 2019, str. 19). Praca w grupach lub parach ma też ten walor, że czyni ucznia aktywnym w zdobywaniu wiedzy, pozwalając mu jednocześnie uczyć się od innych. Tak więc centralną pozycję w procesie uczenia się zajmuje otoczenie socjalne ucznia. Oznacza ono „wzajemne wpływanie na siebie jednostek (lub grup ludzkich) w ich działaniach” (Edmondson, House, 2006, str. 238).

II. OGÓLNE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA – WYMAGANIA OGÓLNE

Kształcenie ogólne w liceum ogólnokształcącym i technikum „stanowi fundament wykształcenia, umożliwiającą zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces uczenia się przez całe życie” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej; 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Program nauczania *Meine Welt auf Deutsch* służy też rozwijaniu najważniejszych umiejętności o charakterze ponadprzedmiotowym, co jest zadaniem każdego nauczyciela pracującego w liceum ogólnokształcącym i technikum. (Dz. U. z 2018, poz. 467):

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sążenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego;

zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;

- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- 6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- 7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- 8) umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

Do ważnych zadań liceum ogólnokształcącego i technikum należą „rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy” (Dz. U. z 2018, poz. 467) oraz przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciel pracujący z programem *Meine Welt auf Deutsch* stwarzał będzie uczniom „warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.” (Dz. U. z 2018, poz. 467)

Nauczyciel powinien poświęcić też dużo „uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Nauczyciel w swojej pracy powinien uwzględnić też ogólne cele wychowawcze, umiejętności i postawy, sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa

w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

Program *Meine Welt auf Deutsch* zawiera wszystkie cele ogólne dla języka obcego nowożytnego zawarte w podstawie programowej (Dz. U. z 2018, poz. 467):

I. Znajomość środków językowych. Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

II. Rozumienie wypowiedzi. Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności, wypowiedziane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka, a także wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń samodzielnie tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne oraz proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi. Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz reaguje w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi. Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Program *Meine Welt auf Deutsch* daje szansę na rozwój każdego dziecka z poszanowaniem jego godności, indywidualności i potrzeb, co jest zgodne z ideą edukacji włączającej. Oparta jest ona „na społecznym modelu postrzegania niepełnosprawności, który uznaje, iż przyczynami niepełnosprawności są między innymi tworzone przez społeczeństwo bariery: społeczne, ekonomiczne, prawne, organizacyjne. A zatem społeczeństwo jest odpowiedzialne za zmniejszenie skutków niepełnosprawności i włączenie tych osób do życia społecznego. Dla oświaty i dla szkół będzie to oznaczało zniesienie wszelkich barier mentalnych, psychologicznych, edukacyjnych, technicznych, organizacyjnych i architektonicznych, które uniemożliwiają bądź utrudniają uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi funkcjonowanie w szkole” (Bogucka, 2010).

Najważniejszym czynnikiem edukacji włączającej jest elastyczność, czyli założenie, że dzieci są różne i uczą się w różnym tempie. Ta różnorodność będzie dużym wyzwaniem dla nauczyciela. Powinien on bowiem:

- wspierać rozwój uczniów niepełnoprawnych, biorąc pod uwagę ich indywidualne potrzeby oraz uwzględniając różne aspekty tego rozwoju: emocjonalny, poznawczy, twórczy, społeczny, fizyczny i moralny, stworzyć odpowiedni klimat, budować partnerskie i nacechowane życzliwością relacje z uczniami i ich rodzicami,
- organizować właściwą przestrzeń nauczania,
- dostosowywać materiały,
- udzielać wsparcia technicznego,
- podchodzić do nauczania elastycznie w zakresie treści programowych,
- stosować różnorodne i odpowiednie metody i formy pracy,
- tak oceniać postępy ucznia, by motywować go do nauki i wspierać jego rozwój.

III. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Wymagania szczegółowe – treści nauczania i umiejętności są rozwinięciem celów ogólnych, a zatem również odnoszą się do działań językowych zawartych w ESOKJ.

I. Wiedza – Znajomość środków językowych

Program nauczania *Meine Welt auf Deutsch* zakłada realizację wszystkich obowiązkowych treści nauczania (wymagań szczegółowych) zawartych w podstawie programowej (Dz. U. z 2018, poz. 467), które w zakresie znajomości środków językowych ujęte zostały w kręgi tematyczne. Większość z nich pokrywa się z kręgami tematycznymi z podstawy programowej. Program proponuje jednak także kilka nowych rozwiązań, które wyróżnione zostały tłustym drukiem. Do poszczególnych kręgów tematycznych z podstawy programowej nie zaproponowano liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na jego realizację. Decyzja w tej sprawie należy do nauczyciela, który najlepiej wie, ile czasu w danej klasie potrzeba, by zrealizować poszczególne zagadnienia.

- 1) **człowiek** – np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, kontrowersyjny wygląd człowieka, cechy charakteru, wpływ charakteru człowieka na jego zachowanie, mocne i słabe strony człowieka, sympatia ucznia, autorytety, nadawanie imion, okresy życia (np. dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starość), system wartości ucznia, równouprawnienie kobiet i mężczyzn, symbole, symbolika kolorów, rzeczy osobiste, problemy człowieka i sposoby ich rozwiązywania, bliźniaki, znaki zodiaku, mimika i gestykulacja, mowa ciała, spory i kłótnie, funkcjonowanie mózgu, nauka języka przez dziecko, nauka języka obcego, wymieranie języków, nieporozumienia językowe, problemy etyczne, (kara śmierci, stosowanie daremnej terapii, aborcja, klonowanie ludzi, eutanazja, homoseksualizm, małżeństwa jedнопłciowe, żywność modyfikowana genetycznie, przeszczepianie organów, zapłodnienie in vitro, prawo do posiadania broni, itd.), zasady dobrego wychowania, itp.;
- 2) **uczucia i emocje** – miłość, wiersze miłosne, marzenia, szczęście, strach, tęsknota, ból, przysłowia, zegar biologiczny człowieka, zmiana czasu, nauka mówienia, podejmowanie decyzji, uprzedzenia i stereotypy, przesady, ciekawostki z zakresu psychologii, formułowanie komunikatów „ja” i „ty”, szukanie partnera życiowego przez Internet, zyskiwanie sympatii koleżanki lub kolegi, itp.;
- 3) **rodzina** – czynności życia codziennego, typowe prace domowe, rodzina dawniej i dziś, rodzina czy kariera, życie rodzinne w Japonii, Indiach, Afryce a w Polsce, małżeństwo i dzieci, małżeństwo i wolny związek, historie rodzinne, różne modele życia, pary i single, związek na odległość, uroczystości rodzinne

– przyjęcie urodzinowe, składanie życzeń, wydarzenia osobiste i rodzinne z poprzedniego roku, rozwód, konflikty i problemy, znajomi i przyjaciele, relacje dzieci z rodzicami, itp.;

- 4) seniorzy** – rodzice w domu starości, urządzenia cyfrowe dla seniorów, wychowanie dawniej i dziś, Sun City – miasto dla seniorów, aktywny styl życia ludzi starszych, samotność, seniorzy jako przedsiębiorcy, kolejne rocznice ślubu, instytucja babci do wynajęcia, itp.;
- 5) ubrania** – części garderoby, ubiór na różne okazje, mundury (wojskowe, lekarzy, księży, kominiarzy, kelnerów, itd.), stroje piłkarskie, subkultury, moda, Anna Burda i jej wydawnictwo, szata zdobi człowieka, itp.;
- 6) miejsce zamieszkania** – miejsce zamieszkania i jego okolica, dom lub mieszkanie, pomieszczenia w domu, wyposażenie domu, poszukiwanie mieszkania do wynajęcia, wynajmowanie mieszkania, prawa i obowiązki najemcy mieszkania, zakup pierwszego własnego mieszkania lub domu, urządzenie własnego mieszkania, sprzedaż mieszkania, opuszczanie domu rodzinnego, problemy związane z samodzielnością, przyczyny i skutki bezdomności, sposoby wyjścia z bezdomności, zmiana warunków mieszkania na przestrzeni ostatnich lat, przeprowadzka, Cohousing, możliwości zamieszkania podczas studiów (np., Wohngemeinschaft, wynajęcie mieszkania, itd.), wymarzone miejsce do zamieszkania, itp.;
- 7) edukacja** – szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, przybory szkolne, historia edukacji, szkoła w czasie II wojny światowej i po jej zakończeniu, umiejętności, nauka w innych krajach, oceny szkolne i wymagania, sposoby uczenia się, zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, pierwszy dzień w szkole, żarty szkolne, szkoły alternatywne, lekcja w szkole ucznia, życie szkolne, kursy pozaszkolne (np. kurs prawa jazdy, kurs tańca, kurs komputerowy), stres szkolny, plany zawodowe i prywatne po maturze, dzień otwarty szkoły, mundurki szkolne, fobia szkolna, nauczanie indywidualne, samorząd uczniowski, system oświaty w Niemczech i w Polsce, studiowanie za granicą, media cyfrowe w szkole, egzaminy, metody nauczania, ustawienie ławek w klasie, uczenie się przez całe życie, nauka języka obcego, motywacja do nauki, prawa i obowiązki ucznia, szkolna wymiana uczniowska, fiński system edukacji jako wzór, niepowodzenia w szkole, szkoła całodzienna, możliwości wyboru dalszej drogi kształcenia po maturze, zadania domowe, koedukacja, matura centralna, itp.;
- 8) praca** – zawody i związane z nimi czynności, najważniejsze cechy wybranego zawodu, obowiązki w pracy, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, niebezpieczne zawody, informacje o ludziach pracy, zakres czynności wybranego zawodu, poszukiwanie pracy, praca zmianowa, rozmowa kwalifikacyjna, życiorys, list motywacyjny, podanie o pracę, trudności w pracy, wolontariat, zastępcza służba wojskowa, przyczyny utraty pracy, problemy bezrobotnych, zasiłek dla bezrobotnych, zadowolenie z zawodu, wędrówki czeladników jako tradycja,

rzemiosło, bankructwo firm, strajki, zwolnienia masowe, związki zawodowe, mobbing, automatyzacja produkcji, zawód czy powołanie, droga do zdobycia zawodu, motywacja do pracy, praca w zespołach, autoprezentacja, barwne życiorysy ludzi pracy, teoria i praktyka, wielozadaniowość (Multitasking), kompetencje miękkie w pracy, kreatywność w pracy, kobiety na kierowniczych stanowiskach, pośrednictwo pracy, praca opiekunki do dziecka, pracoholizm, warunki pracy i zatrudnienia, oferty pracy, relacje ludzi z ich pracy, praca dzieci w krajach rozwijających się, praca z trudną młodzieżą, itp.;

9) żywnie – artykuły spożywcze, zwyczaje żywieniowe w wybranych krajach świata, śniadanie w wybranych krajach świata, rodzaje posiłków, przygotowywanie posiłków, fast-food i slow food, karta dań, historia ziemniaka, dobre maniery w restauracji, dieta i odchudzanie się, słodycze, produkcja czekolady, Stammtisch, zmiana nawyków żywieniowych na przestrzeni ostatnich lat w Niemczech i w Polsce, przepisy kulinarne, lokale gastronomiczne, zasady zdrowego odżywiania się, itp.;

10) zakupy – rodzaje sklepów, towary i ich cechy, wady i zalety małych sklepów, historia konsumpcji i handlu, handel w niedziele, kieszonkowe, sprzedawanie i kupowanie, promocje towarów, uzależnienie od zakupów, historia pieniądza, wymiana i zwrot towaru, historia reklamy, rola reklamy, chwyt reklamowe, zakupy przedświąteczne, prezenty, zakup odzieży, zakup sprzętu technicznego, domokrądcy, środki płatnicze, społeczeństwo konsumpcyjne, obsługa bankomatu, płacenie kartą, pojęcie „sharing-economy”, itp.;

11) usługi – korzystanie z usług (np. naprawa zegarka, naprawa telefonu komórkowego, naprawa laptopa, dorabianie kluczy, itd.), otwieranie konta w banku, branie kredytu, składanie reklamacji, itp.;

12) podróżowanie i turystyka – rodzaje środków transportu i korzystanie z nich, wyjazd na wakacje, zakup biletów na pociąg, na autobus i samolot, orientacja w terenie, orientacja w mieście, korzystanie z GPS, awaria samochodu, opis wypadku samochodowego, zachowanie podczas awarii i wypadku, wzywanie pomocy, baza noclegowa (np. nocleg w hotelu lub schronisku, nocleg w domu prywatnym, itd.), pamiątki, komunikacja publiczna, bagaż wakacyjny, przygody podczas podróży, ruch drogowy, problemy ruchu ulicznego w dużym mieście, wypożyczanie samochodów, prawo jazdy dla kobiet w krajach islamskich, itp.;

13) wolny czas – określanie czasu, formy spędzania wolnego czasu, życie prywatne, wakacje w mieście, zwiedzanie, wakacje w górach i nad morzem, wakacje z rodzicami lub bez nich, wakacje pod namiotem, nieudane wakacje, urlop, wymarzone cele urlopowe, wycieczki, wycieczka za miasto, Haustauchurlaub, zainteresowania i hobby ucznia, oglądanie filmów w telewizji, na komputerze i w kinie, wirtualne wycieczki do wybranych miast niemieckich, zabytki i osobliwości wybranych miast niemieckiego obszaru językowego, zorganizowane wyjazdy i wyjazdy indywidualne, workcamps, podróż poślubna, itp.;

14) kultura – dziedziny kultury (np. muzyka, malarstwo, teatr, muzea, literatura, itd.), twórcy i ich dzieła (np. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Veit Stoß, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Maria Schiller, Thomas Mann, itd.), najwięksi kompozytorzy niemieccy (Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, itd.) laureaci nagrody Nobla z krajów niemieckiego obszaru językowego, dziedzictwo kulturalne, korzystanie z tekstów kultury (np. fragmentów dzieł literackich, itd.), fałszownie obrazów, filmy i książki kryminalne, teatr amatorski, chóry amatorskie, tradycje i zwyczaje, rozbudzenie zainteresowania kulturą, życie kulturalne w Niemczech i w Polsce (np. koncerty, teatr, balet, muzeum, film, festiwale, itd.), rodzaje mediów, rola mediów, wolność mediów, itp.;

15) rozrywka i uczestnictwo w kulturze – muzyka młodzieżowa, muzyka w centrum miasta i centrach handlowych, wybrany film, atrakcyjność wieczornego lub popołudniowego programu telewizyjnego, reality show, niemieckie zabawy i wierszki dziecięce, gry komputerowe, znane gry planszowe, zagadki, wyjście do kina, teatru, do muzeum lub na koncert, itp.;

16) kościół i religia – kościoły w Niemczech, wybrane święta kościelne (np. Boże Narodzenie, Wielkanoc, itp.), ślub, pogrzeb, bierzmowanie i konfirmacja, chrzest, reformacja, różnice między wyznaniem katolickim a protestanckim, najważniejsze religie świata, islam, wydarzenia religijne, przypowieść o synu marnotrawnym, wybrane święta w innych krajach świata (np. Halloween, itd.), finansowanie kościoła w Niemczech i w Polsce, itp.;

17) sport – dyscypliny sportowe, dyscypliny olimpijskie, obiekty sportowe, imprezy sportowe (np. amatorskie i profesjonalne, mecze, mistrzostwa świata, igrzyska olimpijskie, itd.), sporty uprawiane na łonie natury, sporty zimowe, lekcje wychowania fizycznego, historia piłki nożnej, zasady gry w podstawowe dyscypliny sportowe, korzyści płynące z uprawiania sportu, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu, sport amatorski i profesjonalny, doping w sporcie, kibice, sporty uprawiane przez dziewczęta, piłka nożna kobiet, sporty ekstremalne, fitness, sport przeciw przemocy, Bundesliga, Liga Mistrzów, sprzęt sportowy, godzenie nauki z uprawianiem sportu, itp.;

18) zdrowie – samopoczucie, tryb życia, objawy wybranych chorób (np. cukrzyca, zawału serca, depresji, itd.), rady przy dolegliwościach i chorobach, zaburzenia snu, najważniejsze organy wewnętrzne, pobyt w uzdrowisku, ziołolecznictwo, medycyna alternatywna, leczenie wodą, dogoterapia i hipoterapia, profilaktyka, przyczyny uzależnień i sposoby radzenia sobie z nimi (np. palenie papierosów, alkoholizm, narkomania, pracoholizm, uzależnienie od komputera, itd.), katar nieuleczalną chorobą, udzielanie pierwszej pomocy, epidemie, itp.;

- 19) niepełnosprawność** – rodzaje niepełnosprawności, problemy osób niepełnosprawnych, pomoc osobom niepełnosprawnym, niepełnosprawni uczniowie, klasy integracyjne, alfabet Braille'a, język migowy, sport niepełnosprawnych, itp.;
- 20) nauka i technika** – ludzie nauki, niemieckie odkrycia naukowe, niemieckie wynalazki naukowe, nietrafione wynalazki, obsługa wybranych domowych urządzeń technicznych, zakup komputera, zakup samochodu, usterki w samochodzie, produkcja samochodów, obsługa wybranych biurowych urządzeń technicznych, zalety i wady rozwoju techniki, automatyzacja życia, świat globalna wioską, produkcja wybranego artykułu dawniej a dziś (np. gazety), świat za 100 lat, samochody elektryczne, robotyzacja i automatyzacja procesów produkcyjnych, niebezpieczeństwa płynące z rozwoju nauki, budowa kosmosu, loty w kosmos, itp.;
- 21) cyfrowe media** – rodzaje urządzeń cyfrowych, rola telewizji, fitness-aplikacje, urządzenia cyfrowe w edukacji, szanse i zagrożenia związane z rozwojem technologii cyfrowych, nowa rola i funkcje mediów, portale internetowe, internetowe wydania gazet, technologie informacyjno-komunikacyjne, czatowanie, Internet, obsługa pilotów, prawa autorskie, ochrona danych osobowych, digitalizacja świata pracy, fake news, hejt, media społecznościowe, prowadzenie własnego bloga, video-bloggerzy, itp.;
- 22) przyroda** – zjawiska atmosferyczne, pory roku, pogoda w poszczególnych porach roku, pojęcie pogody i klimatu, klimat w wybranych częściach świata, krainy geograficzne w Niemczech, lasy, góry, morza i jeziora w Niemczech, rośliny, dzikie zwierzęta, zwierzęta domowe, zwierzęta w mieście, schroniska dla bezdomnych zwierząt, problemy zwierząt we współczesnym świecie, rola wody w ekosystemie, wymieranie gatunków, itp.;
- 23) środowisko naturalne** – zagrożenia środowiska naturalnego, ochrona środowiska naturalnego, energia odnawialna i tradycyjna, efekt cieplarniany, smog, segregowanie śmieci, elektrownie atomowe, naprawy uszkodzonych przedmiotów, klęski żywiołowe (np. powódzie, pożary, wichury i tornada, trzęsienia ziemi, tsunami, itd.), itp.
- 24) na wsi** – życie na wsi, prace rolnicze w poszczególnych porach roku, typowy dzień rolnika, prace w ogrodzie, przeprowadzka na wieś, uprawa pomidorów i truskawek, agroturystyka, wakacje u dziadków na wsi, itp.;
- 25) państwo i społeczeństwo** – aktualne wydarzenia z prasy niemieckiej, zjawiska społeczne, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, wojna domowa, polityka społeczna, uroczystości państwowe, podatki, emigracja i imigracja, wybory, powojenna historia Niemiec, zjednoczenie Niemiec w roku 1989, integracja wschodnich i zachodnich Niemiec, system polityczny, partie polityczne, mała ojczyzna, bogactwo i bieda, wybrane urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, organizacje pozarządowe, organizacje i stowarzyszenia

lokalne, problemy współczesnego świata, ważne wydarzenia z historii świata, pomoc humanitarna, islamski fanatyzm religijny, demokracja i wolność słowa, wolny rynek, dzień powszedni w więzieniu, kary, przestępczość, formy i przyczyny migracji, polityka wobec uchodźców, integracja uchodźców, itp.;

26) Unia Europejska – powstanie UE, podstawowe zasady UE – swobodny przepływ ludzi, usług i kapitału, układ z Schengen, problemy integracji europejskiej, wspólna waluta, itp.

Dla zaistnienia właściwej komunikacji językowej niezbędna jest znajomość gramatyki języka obcego. Jej nauczania nie należy jednak oddzielać od pracy nad rozwijaniem słownictwa. Program nauczania *Deutsch fürs Leben* zakłada wprowadzenie i ćwiczenie następujących struktur gramatycznych:

1) Rodzajnik:

- użycie rodzajnika nieokreślonego,
- użycie rodzajnika określonego,
- użycie rzeczownika bez rodzajnika,

2) Rzeczownik:

- odmiana rzeczownika (deklinacja mocna, słaba i mieszana) w liczbie pojedynczej,
- tworzenie liczby mnogiej,
- rzeczowniki złożone,
- rzeczowniki zdrobniałe,
- rzeczowniki określające zawód i wykonawcę czynności,
- rzeczowniki z przyrostkami: *-e, -ej, -heit, -keit, -ler, -schaft, -ion, -tät, -in, -um, -ung, -ium, -ment, -ling,*
- rzeczowniki z przedrostkami: *Miss-, Un-, Ge-*,
- rzeczowniki tworzone od nazw miast, krajów i części świata,
- rzeczowniki tworzone od czasowników,
- rzeczowniki tworzone od przymiotników, imiesłówów i liczebników,
- odmiana imion własnych: *Evas Familie, Müllers Haus, Hansens Tochter,*
- rzeczownik po określeniu miary i wagi,
- rekcja rzeczownika,

3) Zaimek:

- zaimki osobowe,
- zaimek nieosobowy *es*,
- zaimek zwrotny *sich*,
- zaimki dzierżawcze,
- zaimki wskazujące: *der, dieser, jener, derselbe, der gleiche,*
- zaimki pytające: *wer, was, wann, welcher, was für ein, warum,*
- zaimki nieokreślone: *alle, einige, etwas, jeder, jemand, einer, keiner, man, niemand, nichts, alles,*
- zaimki względne: *der, welcher,*

- zaimek wzajemny: *einander*,

4) Przymiotnik:

- przymiotnik w funkcji orzecznika,
- przymiotnik jako przydawka:
 - z rodzajnikiem określonym i zaimkiem wskazującym *dieser, jener, derselbe*,
 - z rodzajnikiem nieokreślonym, zaimkiem dzierżawczym i z przeczeniem *kein*,
 - bez rodzajnika,
 - po zaimkach pytających i nieokreślonych *Was für ein?*,
 - po zaimkach liczebnych *beide, alle, viele, wenige, manche, andere, einige, folgende*,
- po liczebniku,
- w formie stopnia wyższego i najwyższego,
- regularne i nieregularne stopniowanie przymiotnika,
- przymiotnik w porównaniach,
- przymiotniki utworzone od nazw miast, krajów i części świata,
- przymiotniki z przedrostkiem *un-*,
- rekcja przymiotnika,

5) Liczebnik:

- liczebniki główne,
- liczebniki porządkowe,
- liczebniki mnożne i nieokreślone *zweimal, viel*,
- liczebniki ułamkowe i dziesiętne, *anderthalb, ein Drittel, null Komma acht*,
- użycie liczebników w oznaczeniu miary i wagi, powierzchni i objętości: *zwei Quadratmeter, drei Liter*,

6) Przysłówek:

- przysłówki zaimkowe w pytaniu i odpowiedzi: *worauf?, darauf*,
- regularne i nieregularne stopniowanie przysłówek,
- przysłówki czasu i miejsca: *morgen, bald, dann, endlich, damals, gestern, heute, hier, dort, draußen, drüben, unten, oben, links, rechts*,

7) Partykuła:

- użycie partykuł: *sehr, besonders, viel, erst, sogar, immer, etwa, eben, ziemlich, aber, denn, mal, doch, ja*,

8) Przyimek:

- przyimki z celownikiem: *ab, aus, bei, gegenüber, mit, nach, seit, von, zu*,
- przyimki z biernikiem: *bis, durch, entlang, für, gegen, ohne, um*,
- *przyimki* z celownikiem lub biernikiem: *an, auf, in, hinter, neben, unter, über, vor zwischen*,
- przyimki z dopełniaczem: *statt, trotz, während, wegen*,

9) Czasownik:

- formy czasowe – strona czynna czasownika: *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I, Futur II*

- czasowniki posiłkowe: *haben, sein, werden*,
- czasowniki mocne,
- czasowniki rozdzielnie i nierozdzielnie złożone,
- czasowniki, które złożone są rozdzielnie i nierozdzielnie,
- czasowniki zwrotne,
- czasowniki modalne w trybie oznajmującym w czasach: *Präsens, Präteritum, Perfekt i Plusquamperfekt*,
- czasowniki modalne w subiektywnej wypowiedzi,
- czasowniki *przechodnie i nieprzechodnie, które trudno rozróżnić*,
- czasowniki ze zdaniami z „*dass*” oraz konstrukcjami bezokolicznikowymi,
- konstrukcje bezokolicznikowe,
- czasowniki modalne w trybie przypuszczającym w czasie *Präteritum*,
- czasownik *lassen*,
- formy imiesłowowe czasownika: Partizip I,
- tryb rozkazujący,
- bezokolicznik z *zu* i bez *zu* w zdaniach w czasach *Präsens, Präteritum i Perfekt*,
- strona bierna czasownika (Vorgangspassiv): *Präsens, Präteritum i Perfekt*,
- strona bierna z czasownikiem modalnym: *Präsens i Präteritum*,
- strona bierna określająca stan: *Präsens i Präteritum*,
- strona bierna bez podmiotu,
- strona bierna w zdaniach pobocznych oraz konstrukcjach bezokolicznikowych,
- tryb przypuszczający:
- *Konjunktiv II: – Präteritum, Plusquamperfekt*,
- tryb warunkowy *Konditionalis I*,
- rekcja czasowników,

10) Składnia:

- zdania pojedyncze: oznajmujące, pytające i rozkazujące,
- szyk wyrazów: prosty i przestawny oraz szyk zdania podrzędnie złożonego,
- przeczenia: *nein, nicht, nichts, kein, nie, niemals, nirgends, keinesfalls* i ich miejsce w zdaniu,
- zdania złożone współrzędnie ze spójnikami: *aber, denn, oder, und, sondern, deshalb, darum, folglich, sonst, trotzdem, andererseits* oraz zdania bezspójnikowe,
- zdania podrzędnie złożone:
- zdania podmiotowe: *dass*,
- zdania dopełnieniowe: *dass, ob, wer, was, wo, wie*,
- zdania okolicznikowe przyczyny: *weil, da, zumal*,
- zdania okolicznikowe czasu: *als, wenn, bevor, ehe, bis, jedesmal, nachdem, seit, seitdem, während*,
- zdania okolicznikowe skutku: „*so ... dass*” oraz „*so ... dass*”,
- zdania warunkowe rzecztywiste: *wenn, falls, angenommen dass + Präsens*,

- zdania warunkowe nierealne: Konjunktiv Präteritum czasowników *haben, sein* oraz czasowników modalnych i Konditionalis I,
- zdania przyzwalające: *obwohl, obgleich, obschon*,
- zdanie przydawkowe z zaimkiem względnym,
- zdania porównawcze: *so wie, als, je .. desto*,
- zdania okolicznikowe celu *damit*, i konstrukcja bezokolicznikowa *um ... zu*,
- konstrukcje bezokolicznikowe: „*um ... zu*“, „*ohne ... zu*“, „*ohne ... dass*“,
- zdania pytające jako zdania poboczne,
- zdania ze spójnikami dwuczłonowymi: *einerseits ... andererseits, entweder ... oder, nicht nur ... sondern auch, sowohl ... als auch, weder ... noch, zwar ... aber*.

II.-III. Recepja – Rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych

Rozwijając sprawność rozumienia ze słuchu, nauczyciel powinien stosować wypowiedzi o umiarkowanym stopniu złożoności, np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, relacje, wywiady, dyskusje, prelekcje, itd. Powinny być one wypowiedziane – najlepiej przez rodzimych użytkowników języka niemieckiego – w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka. Nauczyciel powinien stosować ćwiczenia, w których uczniowie będą:

- 1) reagować na polecenia,
- 2) określać główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi,
- 3) określać intencje nadawcy lub autora wypowiedzi,
- 4) określać kontekst wypowiedzi, np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników,
- 5) znajdować w wypowiedzi określone informacje,
- 6) układać informacje w określonym porządku,
- 7) wyciągać wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi oraz
- 8) rozróżniać formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Rozwijając sprawność rozumienia tekstu pisanego nauczyciel powinien stosować wypowiedzi o umiarkowanym stopniu złożoności, np. listy, e-mail, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje, komiksy, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie, itp.. Pracując nad takimi tekstami uczeń powinien:

- 1) określać główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu.
- 2) określać intencje nadawcy lub autora tekstu,
- 3) określać kontekst wypowiedzi, np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację,
- 4) znajdować w tekście określone informacje,
- 5) rozpoznawać związki między poszczególnymi częściami tekstu,
- 6) układać informacje w określonym porządku,
- 7) wyciągać wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście,
- 8) odróżniać informacje o faktach od opinii oraz

- 9) rozróżniać formalny oraz nieformalny styl tekstu.

IV.-V. Produkcja – Tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych

Na zakończenie nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien umieć tworzyć proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne. W ćwiczeniach rozwijających tworzenie wypowiedzi ustnych uczeń powinien:

- 1) opisywać ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca, zjawiska,
- 2) opowiadać o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości,
- 3) przedstawiać fakty z przeszłości i teraźniejszości,
- 4) przedstawiać intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość,
- 5) opisywać upodobania,
- 6) wyrażać i uzasadniać swoje opinie, poglądy, przedstawiać i ustosunkowywać się do poglądów i opinii innych ludzi,
- 7) wyrażać i opisywać uczucia i emocje,
- 8) przedstawiać zalety i wady różnych rozwiązań,
- 9) wyrażać pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości,
- 10) przedstawiać sposób postępowania, np. udzielać instrukcji, wskazówek; określać zasady oraz
- 11) stosować formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Uczeń powinien także umieć tworzyć proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS-a, kartkę pocztową, email, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu.

W ćwiczeniach rozwijających tworzenie wypowiedzi pisemnych uczeń powinien:

- 1) opisywać ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca, i zjawiska,
- 2) opowiadać o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości,
- 3) przedstawiać fakty z przeszłości i teraźniejszości,
- 4) przedstawiać intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość,
- 5) opisywać upodobania,
- 6) wyrażać i uzasadniać swoje opinie i poglądy, przedstawiać i ustosunkowywać się do opinii i poglądów innych osób,
- 7) wyrażać i opisywać uczucia i emocje,
- 8) przedstawiać zalety i wady różnych rozwiązań,
- 9) wyrażać pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości,
- 10) przedstawiać sposób postępowania, np. udzielać instrukcji, wskazówek, określać zasady,
- 11) stosować zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze oraz

12) stosować formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

VI.-VII. Interakcja – Reagowanie ustne i w formie tekstu pisemnego na wypowiedzi

Po zakończeniu nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien umieć reagować ustnie w typowych, również we w miarę złożonych sytuacjach oraz:

- 1) przedstawiać siebie i inne osoby,
- 2) nawiązywać kontakty towarzyskie, rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę, podtrzymywać rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu, np. prosić o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnić się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź,
- 3) uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia,
- 4) wyrażać swoje opinie i uzasadniać je, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami innych osób, wyrażać wątpliwości,
- 5) wyrażać i uzasadniać swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pytać o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób,
- 6) składać życzenia i gratulacje, odpowiadać na życzenia i gratulacje,
- 7) zapraszać i odpowiadać na zaproszenie,
- 8) proponować, przyjmować i odrzucać propozycje, zachęcać; prowadzić proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego,
- 9) prosić o radę i udzielać rady,
- 10) pytać o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia,
- 11) ostrzegać, nakazywać, zakazywać i instruować,
- 12) wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby,
- 13) wyrażać uczucia i emocje, np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie, itd.,
- 14) stosować zwroty i formy grzecznościowe oraz
- 15) dostosowywać styl wypowiedzi do sytuacji.

Uczeń powinien także umieć reagować w formie prostego tekstu pisanego, np. na wiadomość, SMS, na list prywatny, formularz i prosty list formalny, na e-mail, komentarz, wpis na czacie i forum, itd. w typowych sytuacjach oraz:

- 1) przedstawiać siebie i inne osoby,
- 2) nawiązywać kontakty towarzyskie, rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę, np. podczas rozmowy na czacie,
- 3) uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia, np. wypełniać formularz lub ankietę,
- 4) wyrażać swoje opinie i uzasadniać je, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami innych osób, wyrażać wątpliwość,
- 5) wyrażać i uzasadniać swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pytać o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób,
- 6) składać życzenia i gratulacje, odpowiadać na życzenia i gratulacje,

- 7) zapraszać i odpowiadać na zaproszenie,
- 8) proponować, przyjmować i odrzucać propozycje, zachęcać; prowadzić proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego,
- 9) prosić o radę i udzielać rady,
- 10) prosić o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia,
- 11) ostrzegać, nakazywać, zakazywać, instruować,
- 12) wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby,
- 13) wyrażać emocje, np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie itd.,
- 14) stosować zwroty i formy grzecznościowe oraz
- 15) dostosowywać styl wypowiedzi do odbiorcy.

VIII. Mediacja – Przetwarzanie wypowiedzi

W czasie lekcji należy też stosować ćwiczenia, w których uczeń będzie przetwarzał tekst ustnie lub pisemnie oraz:

- 1) przekazywał w języku niemieckim informacje zawarte w materiałach wizualnych, np. opisywanie obrazków, analiza wykresów, map, symboli, piktogramów, itd. lub audiowizualnych, np. informacje zawarte w filmach, reklamach, itd.,
- 2) przekazywał w języku niemieckim lub w języku polskim informacje sformułowane w języku niemieckim,
- 3) przekazywał w języku niemieckim informacje sformułowane w języku polskim,
- 4) przedstawiał publicznie w języku niemieckim wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film.

IX. Uczeń powinien posiadać:

- 1) podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności niemieckiego obszaru językowego oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego,
- 2) świadomość związku między kulturą własną i krajów niemieckiego obszaru językowego oraz wrażliwość międzykulturową.

X. Uczeń powinien często sam oceniać swoją naukę i osiągnięte rezultaty. Samoocena jest jedną z „form świadomości siebie samego” (Fragstajn, 2019). Definiuje się ją „jako zespół opinii, które jednostka odnosi do własnej osoby” (Reykowski, 1966) „Pojawienie się samooceny poprzedzone jest obserwacją i ocenianiem osób z najbliższego otoczenia. Na tej podstawie jednostka wyróżnia swoje „ja” od „nie ja”. Wówczas dostrzega swoje zewnętrzne i wewnętrzne cechy, a porównanie z innymi dostarcza danych do krytycznej oceny samego siebie” (Reykowski). Jest to więc warunek niezbędny, by uczeń robił postępy w nauce. Uświadomienie sobie swoich mocnych, ale i słabych stron, a także ich przyczyn, może być punktem wyjścia do bardziej wyťažonej pracy i zmotywować ucznia do nauki. Samooceny uczeń może

dokonać po odpowiedzi lub po napisaniu sprawdzianu, krótko podsumowując swoją pracę i osiągnięty rezultat, jak i na przykład bardziej długofalowo, prowadząc własne portfolio językowe, gdzie będzie gromadził swoje prace, sprawdziany i wszelkie osiągnięcia.

Nauczyciel powinien jak najczęściej stwarzać uczniom warunki do samodzielnej pracy nad językiem. Dobrym pomysłem jest praca metodą lekcji odwróconej. Uczeń samodzielnie przygotowuje się do lekcji pracując w swoim tempie. Może korzystać ze słowników zarówno tradycyjnych jak i komputerowych, może poszukać żądanych informacji na różnych stronach internetowych, a także zapytać starszych kolegów lub znajomych.

Nauczyciel powinien też przygotowywać uczniów do samodzielnego poprawiania własnych błędów. Może to mieć miejsce zarówno podczas odpowiedzi ustnych jak i prac pisemnych. Uczniowie najczęściej znają reguły, ale w trakcie formułowania wypowiedzi ustnej lub pisemnej „zapominają” o nich. Koncentrują się bowiem na tym, *co* powiedzieć, a nie *jak* to powiedzieć. W trakcie odpowiedzi ustnych nie należy nieustannie uczniowi przerywać, na mniejsze błędy można nie reagować. Ale powtarzające się błędy należy jednak poprawiać. W przeciwnym razie utrwala się złe nawyki.

Prace pisemne uczniowie mogą poprawiać sobie wzajemnie w parach. Nauczyciel powinien w takim przypadku podać jedno kryterium, np. szyk wyrazów po określonych spójnikach lub odmianę czasowników mocnych. Uczniowie nie są bowiem w stanie poprawić wszystkich błędów, ale mogą skoncentrować się na ich określonym typie.

Uczniowie liceum ogólnokształcącego i technikum powinni umieć samodzielnie robić notatki. Często mają z tym problem, trudno im oddzielić ważne informacje od mniej ważnych i starają się zapisać wszystko. Nauka robienia notatek jest procesem i nie można oczekiwać szybkich rezultatów. Nauczyciel może zacząć od zapisywania informacji na tablicy w formie tzw. diagramu rzeczowego (Flussdiagramm). Uświadomi to uczniom, że strona estetyczna nie jest w notatkach najważniejsza, że informacje nie muszą pojawiać się w takiej kolejności, w jakiej były przedstawiane przez nauczyciela i nie powinny być pisane linijką pod linijką ani od brzegu do brzegu – tak by można było w razie potrzeby coś dopisać. Powinny zawierać dużo elementów graficznych, gdyż one najłatwiej rzucają się w oczy. Z czasem uczniowie będą starali się naśladować notatki nauczycielskie, zwłaszcza jeśli okażą się one pomocne w nauce w domu.

Nauczyciel może też podać uczniom kilka sposobów ułatwiających zapamiętanie wiadomości. Pomocne będą tu zwłaszcza mnemotechniki, takie jak „kategoryzacja elementów, czyli uporządkowanie i pogrupowanie ich według pewnych zasad podobieństwa znaczeniowego czy formalnego, skojarzenie ich z innymi elementami ułożonymi rytmicznie lub mającymi formę logiczną czy żartobliwą, dzięki czemu łatwo je zapamiętać, stosowanie skrótów werbalnych czy zewnętrznych analogii oraz układu wierszowego” (Wikipedia).

XI. Jednym z istotniejszych celów procesu nauczania jest przygotowanie przyszłych pracowników do pracy w zespole. Ta forma pracy „zyskuje w polskich i światowych firmach coraz większe znaczenie. Nowoczesna organizacja pracy jest dziś bez niej nie do wyobrażenia. Stosuje ją coraz więcej firm, gdyż okazała się o wiele skuteczniejsza niż indywidualne zaangażowanie poszczególnych pracowników.” (Wirtschaftspsychologische Gesellschaft). Ale naukę tej formy pracy rozpocząć należy już w szkole. Dlatego nauczyciel pracujący z programem *Meine Welt auf Deutsch* powinien często stosować w trakcie lekcji formy uczenia się we współpracy. Pozwoli to uczniom nauczyć się ze sobą komunikować i uzgadniać wspólne stanowisko. Uczniowie zdadzą sobie sprawę, że sukces całej grupy zależy także od ich pracy. Uczniowie powinni ponadto realizować różnego rodzaju projekty w systemie pozalekcyjnym. Da im to możliwość samodzielnej organizacji swojej pracy i wzięcia odpowiedzialności za końcowy rezultat.

XII. W trakcie nauki języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń powinien często korzystać ze źródeł informacji w tym języku, na przykład z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi, również posługując się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. „Korzystanie przez uczniów z nowoczesnych technologii w procesie edukacji „może przyspieszać proces uczenia się języka, uruchamiać dodatkowe pokłady motywacji oraz edukować w zakresie możliwości wykorzystania TIK do nauki języka” (Basińska, 2017, str. 5). Uczniowie wprawdzie bardzo chętnie korzystają z nowoczesnych technologii, ale nie zawsze umieją je prawidłowo stosować. Dzieje się tak dlatego, że mają duże problemy z selekcjonowaniem informacji, oddzielaniem ważnych od mniej istotnych, prawdziwych od nieprawdziwych. Nauczyciel powinien więc wskazywać źródła godne zaufania i przestrzegać uczniów przed możliwością popełniania błędów w tym obszarze.

XIII. Komunikacja na lekcji języka obcego w liceum ogólnokształcącym i technikum odbywa się w warunkach dużego deficytu zwłaszcza środków leksykalnych i gramatycznych, ale też ortograficznych i fonetycznych. Utrudnia to formułowanie wypowiedzi ustnych i tekstów pisemnych. W warunkach pozaszkolnych stosuje się różne strategie, które umożliwiają osiągnięcie zamierzonego celu. Ktoś będący

za granicą, a nieznający miejscowego języka lub znający go w bardzo ograniczonym zakresie, zapewne poradzi sobie np. pytając o drogę. Wykorzysta do tego gestykulację, kilka znanych słów w języku danego kraju lub innym. Tę naturalną umiejętność należy wykorzystać w nauce języka obcego, tym bardziej, że zgodnie z podstawą programową, uczeń powinien stosować w swojej nauce strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazu z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa, zwroty i konstrukcje gramatyczne, itp.) oraz strategie kompensacyjne (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystanie środków niewerbalnych, hiperonimy, parafrazy, definicje, neologizmy, itp.).

XIV. Zgodnie z obowiązującą podstawą programową nauczyciel ma obowiązek kształtowania u uczniów świadomości językowej, np. podobieństw i różnic między językami polskim a niemieckim. Można się do nich odwoływać zarówno przy wyjaśnianiu nowych reguł gramatycznych, jak też wprowadzając nowe konstrukcje leksykalne. Taki sposób postępowania sprawi, że uczniom łatwiej będzie je zapamiętać.

IV. WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA

Nadrzędnym celem nauczania języka obcego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest „skuteczne porozumiewanie się w języku obcym” (Dz. U. z 2018, poz. 467: 64). Tak sformułowany cel powoduje, że język obcy jest traktowany jako narzędzie umożliwiające „osiągnięcie uczniowi celów różnych, właściwych dla danej sytuacji i motywacji celów komunikacyjnych” (Dz. U. z 2018, poz. 467: 64).

Chociaż cel komunikacyjny jest celem nadrzędnym, nie należy zapominać o poprawności językowej. Dążenie do niej jest bardzo ważne, choć zwłaszcza na początkowym etapie nauczania języka należy się liczyć z licznymi popełnianymi przez uczniów błędami.

Uczeń realizujący wariant III.1.P podstawy programowej powinien być przygotowany do przystąpienia do egzaminu maturalnego. Powinien zatem być to język nauczany jako kontynuacja języka obcego nauczanego jako pierwszy w szkole podstawowej. Tylko bowiem taka ciągła edukacja zapewnia dobre przygotowanie się do matury.

Jeśli celem nauczania języka obcego jest osiągnięcie takiego stopnia biegłości językowej, by móc się porozumiewać z rodzimymi użytkownikami języka niemieckiego, to powinien on być już w czasie lekcji sposobem porozumiewania się nauczyciela z uczniami oraz uczniów między sobą. W przeciwnym razie zaprzepaszczona zostałaby pierwsza okazja do używania języka niemieckiego w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych.

Istotne jest wykorzystywanie do nauki autentycznych materiałów językowych. W dzisiejszych czasach nie stanowi to żadnego problemu. Coraz więcej podręczników opiera się na takich materiałach, ogromną liczbę materiałów znaleźć można w Internecie, choć czasem należy je przystosować do zainteresowań i możliwości językowych uczniów danej klasy. Wybierając materiały należy uwzględnić – w stopniu w jakim jest to możliwe – zainteresowania i preferencje uczniów, tak by byli zainteresowani tematem lekcji, a jednocześnie mogli rozwijać swoje zainteresowania i pasje.

Na lekcjach języka niemieckiego należy także rozwijać postawę ciekawości wobec kultury niemieckiej, zachęcać uczniów do refleksji nad zjawiskami typowymi dla tej kultury oraz rozwijać umiejętności interkulturowe.

Nauka języka niemieckiego powinna odbywać się w oddziałach międzyklasowych. Na początku klasy pierwszej należy przeprowadzić test poziomujący, który umożliwi uczniom o porównywalnych umiejętnościach językowych naukę w jednorodnych grupach.

Program zakłada prowadzenie lekcji w sali wyposażonej w odpowiedni sprzęt techniczny: komputer lub laptop, rzutnik multimedialny, tablicę interaktywną, odtwarzacz CD lub magnetofon. Sala powinna mieć dostęp do Internetu. Dobrze, by wszyscy uczniowie dysponowali smartfonami. Jeśli to jest niemożliwe, nauczyciel może przed lekcją odpowiednio przygotować zajęcia. Może nagrać na płytę pliki z Internetu i odtworzyć w klasie. Zamiast korzystać z tablicy multimedialnej może korzystać ze zwykłej tablicy kredowej, choć w tym przypadku musi się liczyć z tym, że ekspozycja tematu lub praca zajmie znacznie więcej czasu i być może daną jednostkę lekcyjną trzeba będzie zrealizować w czasie 90 minut. Ważne bowiem jest, by uczniowie w czasie lekcji ćwiczyli mówienie, a nie tylko, by został zaprezentowany temat. Ten problem rozwiązuje w dużym stopniu model lekcji odwróconej, omówiony dokładniej w rozdziale „Formy i metody pracy”.

V. UKŁAD TREŚCI NAUCZANIA

Treść nauczania to „całokształt podstawowych umiejętności, wiadomości z dziedziny nauki, techniki, kultury, sztuki oraz praktyki społecznej, przewidziany do opanowania przez uczniów podczas ich pobytu w szkole” (Kupisiewicz, 2006).

Autor proponuje realizację treści nauczania w układzie spiralnym. Polega on na tym, że do tych samych treści wraca się co pewien czas. Za każdym razem uczniowie powtarzają je, zarazem stopniowo rozszerzając ich zakres oraz pogłębiając związki i zależności między nimi. Nauczyciel ma więc możliwość dokonywania bieżącego monitorowania stanu wiedzy i umiejętności uczniów i elastycznego reagowania. Może raz jeszcze wyeksponować daną treść lub przejść szybciej do następnej, jeśli istnieje taka możliwość.

VI. ZAKŁADANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIA

Zakładane osiągnięcia ucznia podane zostały w ujęciu jednopoziomowym. Wynika to z przyjętego w rozdziale „Treści nauczania – wymagania szczegółowe” założenia, że nauczyciel sam zdecyduje o wyborze nauczanych treści, liczbie godzin na nie przeznaczonych oraz stopniu ich realizacji, a w konsekwencji sam dokona podziału na poziom podstawowy i ponadpodstawowy.

Po zakończeniu nauki w liceum ogólnokształcącym i technikum uczeń:

1) Człowiek:

- podaje dane personalne swoje i członków swojej rodziny,
- opisuje wygląd zewnętrzny swój, swoich kolegów i przyjaciół oraz członków rodziny,
- podaje przykłady kontrowersyjnego wyglądu ludzi, np. przedstawicieli subkultur,
- wymienia cechy charakteru swoje, swoich kolegów i przyjaciół oraz członków rodziny,
- opowiada o wpływie charakteru człowieka na jego zachowanie, wymieniając i charakteryzując następujące typy osobowości człowieka: 1) typ narcystyczny, schizoidalny, depresyjny, anankastyczny i histeryczny lub 2) flegmatyk, melancholik, sangwinik, choleryk,
- wymienia i analizuje swoje mocne i słabe strony,
- opisuje swoją sympatię,
- opisuje osobę, która jest dla niego autorytetem i uzasadnia swój wybór,
- wyraża swoje zdanie na temat nadawania wymyślnych imion,
- charakteryzuje różne okresy życia, np. dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starość,
- przedstawia swój system wartości,
- definiuje pojęcie równouprawnienia kobiet i mężczyzn i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- przedstawia i omawia różne symbole używane w dzisiejszym świecie,
- omawia symbolikę kolorów,
- wymienia swoje rzeczy osobiste,
- omawia wybrane problemy człowieka we współczesnym świecie (np. uzależnienia, samotność wśród ludzi, brak autorytetów, itd.) i zastanawia się nad sposobami ich rozwiązania,
- charakteryzuje pojęcie bliźniaków i omawia je,
- wymienia znaki zodiaku i charakteryzuje je,
- omawia rodzaje mimiki i wymienia najczęściej spotykane gesty,
- omawia rolę mowy ciała i podaje przykłady,
- wymienia zasady konstruktywnego sporu,
- omawia budowę i zasady działania mózgu człowieka,
- charakteryzuje sposób, w jaki uczy się dziecko,

- opowiada, w jaki sposób człowiek uczy się języka obcego,
- wymienia największe grupy językowe i omawia problem wymierania języków,
- podaje przykłady nieporozumień językowych, np. tzw. falsche Freunde,
- omawia wybrane problemy etyczne, np. kara śmierci, stosowanie daremnej terapii, aborcja, klonowanie ludzi, eutanazja, homoseksualizm, małżeństwa jedнопłciowe, żywność modyfikowana genetycznie, przeszczepianie organów, zapłodnienie in vitro, prawo do posiadania broni, itp.,
- omawia wybrane zasady dobrego wychowania i podaje przykłady.

2) Uczucia i emocje:

- charakteryzuje takie uczucia jak np. miłość, marzenia, szczęście, strach, tęsknota, ból, itp.,
- recytuje wybrany wiersz miłosny,
- podaje wybrane niemieckie przysłowia,
- omawia pojęcie zegara biologicznego człowieka i podaje przykłady,
- omawia problem zmiany czasu letniego na zimowy i odwrotnie oraz wyraża swoją opinię na ten temat,
- omawia sposób, w jaki dziecko uczy się mówić,
- omawia zasady podejmowania decyzji,
- wymienia najczęściej spotykane uprzedzenia i stereotypy oraz wyraża swoje zdanie na ten temat,
- podaje najczęściej spotykane przesady i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- wymienia wybrane, ciekawe zjawiska z zakresu psychologii,
- formułuje „komunikaty ja” i „komunikaty ty”,
- omawia zjawisko szukania partnera życiowego przez Internet i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- zastanawia się, jak zyskać sympatię koleżanki lub kolegi.

3) Rodzina:

- wymienia czynności życia codziennego,
- wymienia typowe prace domowe,
- opowiada o życiu rodzinnym dawniej i dziś,
- wyraża swoje zdanie na temat wyboru między karierą zawodową a rodziną,
- opowiada o życiu rodzinnym w Japonii, Indiach, Afryce i w Polsce,
- wyraża swoje zdanie na temat posiadania dzieci w małżeństwie,
- wymienia obowiązki, jakie spadają na rodziców po urodzeniu dziecka,
- opowiada, jak sobie wyobraża swoje zaręczyny,
- wymienia zalety i wady małżeństwa i wolnego związku,
- opowiada ciekawe historie rodzinne,
- wymienia i omawia zalety i wady różnych modeli życia,
- wymienia i omawia zalety i wady życia we dwoje i jako singla,
- wymienia i omawia zalety i wady związku na odległość,

- opowiada o sposobie obchodzenia uroczystości rodzinnych (np. przyjęcie imieninowe lub urodzinowe) w jego domu,
- potrafi złożyć życzenia, gratulacje, kondolencje, itp.,
- opowiada o ważniejszych wydarzeniach w jego rodzinie z poprzedniego roku,
- wymienia przyczyny rozwodu,
- opowiada o przyczynach konfliktów i problemów rodzinnych,
- opisuje znajomych i przyjaciół rodziny,
- opowiada o swoich relacjach z rodzicami.

4) Seniorzy:

- wyraża swoje zdanie na temat umieszczenia starych rodziców w domu starości,
- wymienia zalety i wady korzystania z urządzeń cyfrowych przez seniorów,
- opowiada o wychowywaniu dzieci dawniej i dziś,
- opowiada o życiu w Sun City i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- opisuje zalety aktywnego życia ludzi starszych i niebezpieczeństwa z tym związane,
- wymienia przyczyny samotności ludzi starszych i daje rady, jak z nią walczyć,
- podaje przykłady ludzi, którzy w starszym wieku są aktywni zawodowo lub prowadzą własną firmę i omawia zalety płynące z tego faktu,
- wymienia i omawia kolejne rocznice ślubu, np. papierową, cynową, kryształową, porcelanową, złotą, diamentową, żelazną, itd.,
- opowiada o „instytucji” babci do wynajęcia.

5) Ubrania:

- wymienia części garderoby,
- opowiada, w co się ubiera na różne okazje,
- opisuje różne mundury, np. wojskowe, lekarzy, księży, kominiarzy, kelnerów, itp.,
- opisuje stroje wybranych drużyn piłkarskich,
- opisuje ubiór członków różnych subkultur,
- wyjaśnia pojęcie mody i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- opowiada o Annie Burdzie i jej czasopiśmie,
- opowiada treść noweli Gottfrieda Kellera „Kleider machen Leute” i wyraża swoje zdania na temat powiedzenia, że „szata zdobi człowieka”.

6) Miejsce zamieszkania:

- opisuje swoje miejsce zamieszkania i najbliższą okolicę,
- opisuje swój dom lub swoje mieszkanie,
- wymienia pomieszczenia w domu i mówi, do czego służą,
- opisuje wyposażenie swojego domu i domu sprzed 50 lat,
- umie szukać odpowiedniego mieszkania do wynajęcia,
- potrafi przeprowadzić rozmowę dotyczącą wynajęcia mieszkania,
- wymienia prawa i obowiązki najemcy mieszkania,
- wymienia czynności, których trzeba dokonać przy zakupie i sprzedaży domu lub mieszkania,
- opowiada, jak urządzi swoje pierwsze mieszkanie,

- wymienia przyczyny i skutki wyprowadzania się dzieci z domu rodzinnego,
- wymienia problemy, jakie mogą się pojawić na starcie samodzielnego życia,
- wymienia przyczyny i skutki bezdomności,
- omawia sposoby wyjścia z bezdomności,
- omawia zmianę warunków mieszkaniowych, jaka dokonała się w Niemczech i Polsce na przestrzeni ostatnich lat,
- wymienia i omawia problemy związane z przeprowadzką,
- wymienia i omawia możliwości zamieszkania podczas studiów, np. Wohngemeinschaft, wynajęcie mieszkanie, itd.,
- wyjaśnia pojęcie „Cohousing” i wymienia zalety i wady tej formy mieszkania,
- opowiada o swoim wymarzonym miejscu do mieszkania.

7) Edukacja:

- opisuje swoją szkołę i wymienia jej pomieszczenia,
- wymienia przedmioty nauczania,
- wymienia przybory szkolne potrzebne na poszczególnych przedmiotach,
- opowiada o historii edukacji od średniowiecza do dziś,
- opowiada o życiu szkolnym w czasie II wojny światowej i po jej zakończeniu,
- wymienia umiejętności, jakie uczeń nabywa w szkole,
- opowiada o nauce w wybranych krajach świata, np. w Japonii, w Afryce, itd.,
- wymienia oceny szkolne w Niemczech i Polsce oraz omawia wymagania, które należy spełnić, by je otrzymać,
- charakteryzuje różne sposoby uczenia się i opowiada o swoim,
- wymienia rodzaje zajęć pozalekcyjnych i omawia korzyści płynące z uczestnictwa w nich,
- wymienia koła zainteresowań istniejące w jego szkole i opowiada, dlaczego bierze – lub nie – w nich udział,
- opowiada o swoim pierwszym dniu w szkole (podstawowej, liceum, technikum),
- podaje przykład żartu szkolnego, jakiego był świadkiem,
- wymienia i omawia szkoły alternatywne, np. Waldorfschulen, szkoły projektowe UNESCO, szkoły indywidualne Web, itp.,
- opisuje typową lekcję w swojej szkole,
- opowiada o życiu szkolnym w swojej szkole,
- wymienia kursy pozaszkolne (np. kurs prawa jazdy, kurs tańca, kurs komputerowy) i mówi, w jakim i dlaczego chciałby – lub nie – uczestniczyć,
- charakteryzuje pojęcie stresu szkolnego,
- opowiada o swoich planach zawodowych i prywatnych po maturze,
- opowiada o dniu otwartym w swojej szkole,
- wyraża swoje zdanie na temat konieczności noszenia w szkole mundurków,
- charakteryzuje pojęcie fobii szkolnej,
- wymienia wady i zalety nauczania indywidualnego i wyraża swoje zdanie na ten temat,

- wymienia zadania samorządu uczniowskiego i omawia działalność samorządu w jego szkole,
- omawia system oświaty w Niemczech i w Polsce,
- wymienia zalety i wady studiowania za granicą i wyraża swoje zdanie na ten temat,
- wymienia zalety i wady stosowania mediów cyfrowych w edukacji,
- opowiada, z jakich mediów cyfrowych korzysta się podczas lekcji w jego szkole,
- wymienia rodzaje egzaminów i opowiada o sposobie przygotowywania się do nich,
- wymienia i omawia metody nauczania stosowane w jego szkole,
- wymienia zalety i wady różnego ustawienia ławek w sali lekcyjnej,
- charakteryzuje pojęcie „uczenie się przez całe życie”,
- opowiada, jak uczy się języków obcych,
- opowiada, co motywuje go do nauki, a co nie,
- wymienia prawa i obowiązki ucznia,
- wyjaśnia pojęcie „uczniowska wymiana młodzieży” i opowiada o wymianie, w której wziął udział,
- opowiada o fińskim systemie edukacji jako wzorze dla innych krajów,
- wymienia niepowodzenia szkolne i radzi, jak ich uniknąć,
- charakteryzuje pojęcie „szkoła całodzienna”, wymienia jej zalety i wady oraz wyraża swoje zdanie na ten temat,
- wymienia i krótko omawia możliwości wyboru dalszej drogi kształcenia po maturze,
- daje rady nauczycielom, jak skonstruować dobre zadanie domowe,
- charakteryzuje pojęcie „koedukacja”, wymienia jej zalety i wady oraz wyraża swoje zdanie na ten temat,
- charakteryzuje pojęcie „matura centralna”, wymienia jej zalety i wady oraz wyraża swoje zdanie na ten temat.

8) Praca:

- wymienia wybrane zawody i związane z nimi czynności,
- wymienia najważniejsze cechy wybranego zawodu,
- wymienia i omawia obowiązki każdego pracownika,
- opisuje miejsce pracy wybranego zawodu,
- wyjaśnia pojęcie „praca dorywcza” i informuje, jakie prace młodzi ludzie mogą wykonywać w jej ramach,
- wymienia kryteria, jakimi ludzie kierują się przy wyborze zawodu i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wymienia kilka niebezpiecznych zawodów i uzasadnia swój wybór,
- opowiada o ludziach wykonujących ciekawe zawody,
- omawia zakres czynności wybranego zawodu,
- wymienia sposoby poszukiwania pracy, oraz ich zalety i wady,
- wyjaśnia pojęcie „praca zmianowa” oraz wymienia jej zalety i wady,
- potrafi brać aktywny udział w rozmowie kwalifikacyjnej,

- pisze własny życiorys,
- potrafi napisać list motywacyjny,
- potrafi napisać podanie o pracę,
- wymienia i omawia trudności w pracy, np. zbyt duża liczba zadań, mobbing, itp.,
- wyjaśnia pojęcie „wolontariat” i wymienia czynności, które można w jego ramach wykonywać,
- wyraża swoją opinię na temat zastępczej służby wojskowej,
- wymienia przyczyny utraty pracy,
- wymienia i omawia problemy osób bezrobotnych,
- wyraża swoją opinię na temat przyznawania osobom bezrobotnym zasiłku,
- wymienia i omawia czynniki wpływające na zadowolenie z pracy i wybranego zawodu,
- opowiada o tradycji wędrowek czeladników niemieckich,
- wyjaśnia pojęcie „rzemiosło”,
- wymienia przyczyny bankructwa firm,
- wymienia przyczyny i organizację strajków,
- wymienia przyczyny zwolnień masowych,
- omawia rolę związków zawodowych we współczesnym świecie,
- wyjaśnia pojęcie „mobbing” i przedstawia najlepszą reakcję w takiej sytuacji,
- wymienia zalety i niebezpieczeństwa związane z automatyzacją produkcji,
- wyraża swoją opinię na temat wyboru zawodu z powołania,
- opisuje drogę do zdobycia wybranego zawodu,
- wymienia czynniki motywujące do dobrej pracy,
- omawia różnice między pracą indywidualną a zespołową oraz wymienia czynniki warunkujące dobrą pracę w zespole,
- prezentuje swoje mocne strony,
- opowiada barwne życiorysy ciekawych ludzi pracy,
- opowiada o zetknięciu się w pracy zawodowej teorii z praktyką,
- wyjaśnia pojęcie „wielozadaniowość” (Multitasking),
- wymienia kompetencje miękkie i ich rolę w pracy człowieka,
- omawia potrzebę kreatywności w pracy i życiu,
- wyraża swoją opinię na temat kobiet na kierowniczych stanowiskach,
- wyraża swoje zdanie na temat zasadności istnienia pośrednictwa pracy,
- opowiada o zadaniach i korzyściach płynących z pracy opiekunki do dziecka,
- wymienia przyczyny i negatywne skutki pracoholizmu oraz radzi, jak przeciwdziałać temu zjawisku,
- wymienia ważne dla niego warunki pracy i zatrudnienia,
- potrafi wybrać lub odrzucić ofertę pracy, uzasadniając swój wybór,
- przedstawia relacje ludzi ze swojej pracy,
- wymienia przyczyny i skutki pracy dzieci w krajach rozwijających się,
- wypowiada swoją opinię na temat konieczności pracy z trudną młodzieżą.

9) Żywnienie

- wymienia wybrane artykuły spożywcze,
- opowiada o zwyczajach żywieniowych w wybranych krajach świata,
- opowiada o śniadaniu w wybranych krajach świata,
- wymienia i charakteryzuje rodzaje posiłków,
- opowiada o przygotowywaniu wybranych posiłków,
- wymienia rodzaje Fast food i wyraża swoją opinię na ten temat,
- opowiada o ruchu slow food,
- rozumie kartę dań i potrafi z niej wybrać określone potrawy,
- opowiada historię ziemniaka,
- wymienia zasady dobrego zachowania w restauracji,
- opisuje zjawisko diety oraz odchudzania się i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wyraża swoją opinię na temat konsumpcji słodczy i uzasadnia je,
- opisuje produkcję czekolady,
- wyjaśnia pojęcie *Stammtisch* i wyraża swoją opinię na ten temat,
- opowiada o zmianie nawyków żywieniowych w Niemczech i Polsce na przestrzeni ostatnich lat,
- podaje wybrane przepisy kulinarne,
- wymienia i charakteryzuje krótko wybrane lokale gastronomiczne,
- wymienia zasady zdrowego odżywiania i mówi, czy sam się zdrowo odżywia oraz co może w tym względzie zmienić na lepsze.

10) Zakupy:

- wymienia rodzaje sklepów i towarów, jakie można w nich kupić,
- wymienia towary i ich cechy,
- wymienia zalety i wady małych sklepów,
- przedstawia historię konsumpcji i handlu,
- wyraża swoją opinię na temat handlu w niedziele i uzasadnia je,
- mówi, czy dostaje kieszonkowe i na co je wydaje,
- potrafi kupić wybrany towar,
- omawia rodzaje promocji towarów,
- omawia zjawisko uzależnienia od zakupów,
- opowiada historię pieniądza,
- potrafi zwrócić i wymienić wadliwy towar w sklepie,
- opowiada historię reklamy,
- wyjaśnia rolę reklamy w dzisiejszym świecie,
- wymienia najczęściej stosowane w handlu chwytły reklamowe,
- opowiada o zakupach przedświątecznych,
- wymienia prezenty, które można dawać z wybranych okazji,
- potrafi kupić wybraną część garderoby,
- potrafi kupić wybrany sprzęt techniczny,
- wyraża swoją opinię na temat domokrądców i uzasadnia ją,

- wymienia stosowane dziś środki płatnicze,
- wyjaśnia pojęcie „społeczeństwo konsumpcyjne” i podaje jego cechy,
- wyjaśnia, jak obsługuje się bankomat,
- wyjaśnia, co trzeba zrobić, by zapłacić kartą płatniczą,
- wyjaśnia pojęcie „sharing-economy” i wyraża swoją opinię na ten temat.

11) Usługi:

- mówi, co się zepsuło w zegarku, telefonie komórkowym, laptopie komputerze stacjonarnym, itp.,
- potrafi skorzystać z usługi dorabiania kluczy,
- potrafi otworzyć konto w banku,
- potrafi wziąć kredyt w banku,
- potrafi złożyć reklamację.

12) Podróżowanie i turystyka:

- wymienia rodzaje środków transportu i omawia korzystanie z nich,
- opowiada o swoim wyjeździe na letnie wakacje lub ferie zimowe,
- potrafi kupić bilet na pociąg, autobus i samolot,
- potrafi zapytać w mieście lub w terenie o drogę i takiej informacji udzielić,
- opowiada, jak skorzystać z GPS,
- wymienia różne usterki w samochodzie i potrafi oddać go do naprawy,
- opisuje wypadek samochodowy,
- opowiada, jak powinni zachować się kierowca i pasażerowie podczas wypadku samochodowego i awarii samochodu,
- potrafi wezwać pomoc,
- wymienia możliwości noclegu, np. hotel, schronisko młodzieżowe, nocleg w domu prywatnym, nocleg pod namiotem, itp.,
- opowiada, jakie można kupić pamiątki z pobytu w obcym mieście,
- wymienia zalety i wady komunikacji publicznej,
- opowiada, jaki bagaż bierze ze sobą na wakacje,
- opowiada o przygodzie podczas podróży, którą przeżył on sam lub jego znajomi,
- wymienia podstawowe zasady ruchu drogowego,
- wymienia problemy ruchu ulicznego w dużym mieście,
- potrafi wypożyczyć samochód,
- wyraża swoje zdanie na temat prawa jazdy dla kobiet w krajach muzułmańskich.

13) Wolny czas:

- określa czas oficjalnie i nieoficjalnie,
- wymienia formy spędzania wolnego czasu,
- opowiada, co robi najchętniej w życiu prywatnym,
- opowiada, co można robić podczas wakacji w mieście,
- opowiada, czy chętnie zwiedza obce miasta i kraje i uzasadnia swoje zdanie,
- opowiada o swoich wakacjach spędzonych w górach lub nad morzem,
- wymienia zalety i wady spędzania wakacji z rodzicami lub bez nich,

- wymienia zalety i wady spędzania wakacji pod namiotem
- opowiada o swoich nieudanych wakacjach,
- wymienia ulubione przez Polaków cele urlopowe,
- wyjaśnia pojęcie *Haustauschurlaub* i wymienia zalety i wady takiej formy spędzania urlopu,
- opowiada, jak zorganizować wycieczkę,
- opowiada o swojej wycieczce za miasto,
- opowiada o swojej wirtualnej wycieczce do wybranego miasta niemieckiego obszaru językowego,
- opowiada o swoich zainteresowaniach i hobby,
- wymienia zalety i wady oglądania filmów w telewizji, na komputerze i w kinie,
- wymienia i omawia zabytki i osobliwości wybranych miast niemieckiego obszaru językowego,
- wymienia zalety i wady wycieczek zorganizowanych i indywidualnych,
- wyjaśnia pojęcie *workcamps* oraz wymienia zalety i wady takiej formy spędzania wakacji,
- opowiada, jak wyobraża sobie swoją podróż poślubną.

14) Kultura:

- wymienia dziedziny kultury (np. muzyka, malarstwo, teatr, muzea, literatura, itd.) i ich najwybitniejszych przedstawicieli,
- wymienia wybranych twórców (np. Leonardo da Vinci, Michelangelo, Veit Stoß, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Maria Schiller, Thomas Mann, itd.) i ich wybrane dzieła,
- wymienia największych kompozytorów niemieckiego obszaru językowego (Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, itp.) i ich wybrane dzieła,
- wymienia niektórych laureatów nagrody Nobla z krajów niemieckiego obszaru językowego (np. Wilhelm Conrad Röntgen, Robert Koch, Max Planck, Albert Einstein, Albert Schweitzer, Willy Brandt, itp.) i ich osiągnięcia,
- czyta wybrane fragmenty dzieł z literatury niemieckiej,
- wyjaśnia pojęcie „dziedzictwo kulturalne”,
- wyraża swoją opinię na temat fałszowania obrazów,
- wyjaśnia pojęcie „książka i film kryminalny” i opowiada akcję wybranej pozycji,
- omawia rolę teatrów i chórów amatorskich we współczesnym świecie,
- wyraża swoją opinię na temat konieczności zachowania tradycyjnych zwyczajów i podaje przykłady,
- opowiada o swoich zainteresowaniach kulturalnych,
- omawia życie kulturalne w Niemczech i Polsce, np. koncerty, teatr, balet, muzeum, film, festiwale, itd.,
- wymienia rodzaje mediów i omawia ich rolę we współczesnym świecie,
- wyraża swoją opinię na temat wolności mediów i uzasadnia ją, podając przykłady.

15) Rozrywka i uczestnictwo w kulturze:

- opowiada o swojej ulubionej muzyce młodzieżowej,
- wyraża swoją opinię na temat obecności muzyki w centrum miasta i centrach handlowych,
- opowiada akcję wybranego filmu,
- wyraża swoją opinię na temat atrakcyjność wieczornego lub popołudniowego programu telewizyjnego,
- wyraża swoją opinię na temat programów typu reality show i podaje przykłady,
- omawia znane niemieckie zabawy dziecięce,
- przedstawia wybrane niemieckie wierszyki dziecięce,
- opowiada akcję ulubionej gry komputerowej,
- wymienia znane gry planszowe i omawia je,
- wymienia kilka niemieckich znanych zagadek,
- potrafi zaprosić na film, przedstawienie teatralne lub koncert,
- potrafi kupić bilet do kina, teatru muzeum lub na koncert i zająć miejsce w sali.

16) Kościół i religia:

- wymienia największe kościoły w Niemczech,
- wymienia i omawia wybrane święta kościelne (np. Boże Narodzenie, Wielkanoc, itp.),
- wymienia uroczystości kościelne i świeckie, np. ślub, chrzest, bierzmowanie i konfirmacja, pogrzeb, itd.,
- opowiada o ślubie i weselu, w którym uczestniczył,
- opowiada o reformacji w Niemczech,
- wymienia podstawowe zasady i różnice między wyznaniem katolickim a protestanckim,
- wymienia najważniejsze religie świata,
- omawia rolę islamu we współczesnym świecie,
- opowiada o ważnych wydarzeniach religijnych ostatnich lat,
- opowiada i interpretuje przypowieść o synu marnotrawnym,
- omawia finansowanie kościołów w Niemczech i Polsce,
- wymienia wybrane święta w innych krajach świata, np. Halloween.

17) Sport:

- wymienia dyscypliny sportowe, w tym dyscypliny olimpijskie,
- wymienia rodzaje obiektów sportowych,
- wymienia imprezy sportowe, np. amatorskie i profesjonalne, mecze, mistrzostwa świata, igrzyska olimpijskie, itd.
- wymienia sporty, jakie mogą być uprawiane na łonie natury i opowiada o swoich doświadczeniach w tym zakresie,
- opowiada, jakie uprawia sporty letnie i zimowe,
- opowiada o lekcjach wychowania fizycznego w Niemczech i w jego szkole,
- przedstawia historię piki nożnej,

- wymienia podstawowe zasady gry w wybrane dyscypliny sportowe, np. piłkę nożną, siatkówkę, hokeja, itd.,
- wymienia korzyści płynące z uprawiania sportu,
- wymienia pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu profesjonalnego,
- definiuje pojęcia „sport amatorski” i „sport profesjonalny”,
- omawia zjawisko doping w sporcie,
- przedstawia swoje obserwacje na temat kibicowania,
- wyraża swoje zdanie na temat sportów uprawianych przez dziewczęta,
- wyraża swoje zdanie na temat piłki nożnej kobiet,
- wymienia i omawia sporty ekstremalne,
- definiuje pojęcie „fitness”,
- omawia akcję „sport przeciw przemocy”,
- wymienia kilka drużyn grających w Bundeslidze i opowiada o polskich piłkarzach uczestniczących w tych rozgrywkach,
- opowiada o rozgrywkach piłkarskiej Ligi Mistrzów,
- wymienia sprzęt sportowy używany w wybranych dyscyplinach,
- wyraża swoją opinię na temat możliwości godzenia nauki z uprawianiem sportu wyczynowego.

18) Zdrowie:

- określa swoje samopoczucie,
- opowiada o swoim trybie życia,
- wymienia objawy wybranych chorób, np. cukrzycy, zawału serca, depresji, itp.,
- daje rady przy dolegliwościach i chorobach,
- wyjaśnia pojęcie „zaburzenia snu” oraz wymienia jego przyczyny i konsekwencje,
- wymienia najważniejsze organy wewnętrzne człowieka,
- opowiada o pobycie w uzdrowisku.
- wyjaśnia pojęcie „ziołolecznictwo” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wyjaśnia pojęcie „medycyna alternatywna” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wyraża swoją opinię na temat leczenia wodą, dogoterapii i hipoterapii,
- omawia znaczenie profilaktyki i podaje przykłady,
- wymienia rodzaje uzależnień, np. palenie papierosów, alkoholizm, narkomanie, pracoholizm, uzależnienie od komputera, itd.) i omawia sposoby radzenia sobie z nimi,
- wyjaśnia dlaczego katar jest nieuleczalną chorobą,
- omawia znaczenie udzielania pierwszej pomocy i podaje przykłady takich działań,
- omawia zjawisko epidemii.

19) Niepełnosprawność:

- wymienia rodzaje niepełnosprawności,
- wymienia problemy osób niepełnosprawnych,
- omawia sposoby pomocy osobom niepełnosprawnym,
- opowiada o problemach niepełnosprawnych uczniów w szkole,

- wyjaśnia pojęcie „klasa integracyjna” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wyjaśnia pojęcia „alfabet Braille`a” i „język migowy”,
- wymienia dyscypliny sportowe uprawiane przez niepełnosprawnych i wyraża swoją opinię na ten temat.

20) Nauka i technika:

- opowiada o życiu i dziele wybranych ludzi nauki,
- wymienia i omawia wybrane niemieckie odkrycia naukowe i wynalazki,
- wymienia i omawia nietrafione wynalazki,
- opowiada, jak obsługiwać wybrane domowe urządzenia techniczne,
- wymienia cechy dobrego komputera,
- wymienia cechy samochodu, które byłyby dla niego ważne przy jego kupnie,
- wymienia wybrane usterki w samochodzie,
- opisuje proces produkcji samochodu,
- opowiada, jak obsługiwać wybrane biurowe urządzenia techniczne, np. telefon, kopiarka, itd.
- wymienia zalety i niebezpieczeństwa szybkiego rozwoju techniki w ostatnim czasie,
- wyjaśnia pojęcie „automatyzacja życia codziennego” i wyraża swoją opinię na ten temat,
- wyjaśnia co oznacza, że świat jest dziś globalną wioską,
- porównuje sposób produkcji wybranego artykułu, np. gazety, dawniej i dziś,
- opowiada, jak wyobraża sobie świat za 100 lat,
- wyraża swoją opinię na temat samochodów elektrycznych,
- omawia postępującą robotyzację i automatyzację procesów produkcyjnych oraz związane z tym szanse i zagrożenia,
- omawia niebezpieczeństwa płynące z rozwoju nauki,
- omawia budowę kosmosu,
- opowiada o lotach w kosmos.

21) Cyfrowe media:

- wymienia rodzaje urządzeń cyfrowych,
- omawia rolę telewizji we współczesnym świecie,
- wymienia rodzaje fitness-aplikacji i podaje ich zastosowanie,
- omawia zastosowanie urządzeń cyfrowych w edukacji,
- wymienia szanse i zagrożenia związane z rozwojem technologii cyfrowych,
- omawia nową rolę i funkcje mediów we współczesnym świecie,
- wymienia portale internetowe i ich adresatów oraz omawia ich rolę na rynku mediów,
- porównuje popularność tradycyjnych i internetowych wydań gazet,
- wyjaśnia pojęcie „czatowanie”,
- omawia rolę Internetu we współczesnym świecie,
- opowiada o obsłudze pilotów,
- wyjaśnia pojęcie „prawa autorskie” i podaje przykłady ich stosowania,

- wyjaśnia pojęcie „ochrona danych osobowych” i podaje przykłady jej stosowania,
- wyjaśnia pojęcie „digitalizacja świata pracy”, podaje jej przykłady, wymienia zalety i niebezpieczeństwa z nią związane,
- wyjaśnia pojęcie „fake news” i podaje przykłady,
- wyjaśnia pojęcie „hejt” i podaje przykłady,
- wyraża swoją opinię na temat prowadzenia własnego bloga,
- omawia działalność video-bloggerów,
- wymienia najpopularniejsze media społecznościowe i opowiada, w jaki sposób z nich korzysta.

22) Przyroda:

- wymienia zjawiska atmosferyczne,
- wymienia pory roku i określa czas ich trwania,
- wyjaśnia pojęcia „pogoda” i klimat”,
- opisuje pogodę w poszczególnych porach roku,
- opisuje klimat w wybranych rejonach świata,
- wymienia ważniejsze krainy geograficzne w Niemczech i omawia je,
- wymienia wybrane lasy, góry, morza i jeziora w Niemczech,
- wymienia wybrane rośliny,
- wymienia zwierzęta dzikie i domowe,
- opowiada o życiu dzikich zwierząt w mieście,
- opisuje życie zwierząt w schroniskach dla bezdomnych zwierząt,
- omawia problemy zwierząt we współczesnym świecie,
- wymienia przyczyny i skutki wymierania gatunków zwierząt i roślin,
- omawia rolę wody w ekosystemie.

23) Środowisko naturalne:

- wymienia i charakteryzuje zagrożenia środowiska naturalnego,
- przedstawia sposoby ochrony środowiska naturalnego,
- wymienia tradycyjne i odnawialne źródła energii,
- omawia zjawisko efektu cieplarnianego,
- wyjaśnia pojęcie „smog”, wymienia przyczyny jego powstawania i negatywne skutki dla zdrowia oraz podaje propozycje sposobu jego ograniczenia,
- wymienia zasady segregowania śmieci,
- wyraża swoją opinię na temat budowy w Polsce elektrowni atomowej, wymienia zalety tego sposobu produkcji energii oraz niebezpieczeństwa z tym związane,
- wyraża swoją opinię na temat wyrzucania uszkodzonych przedmiotów zamiast ich naprawiania,
- wymienia i charakteryzuje klęski żywiołowe, np. powodzie, pożary, wichury i tornada, trzęsienia ziemi, tsunami, itd.

24) Na wsi:

- opowiada o życiu na wsi,
- wymienia prace rolnicze w poszczególnych porach roku,

- opisuje typowy dzień rolnika,
- wymienia prace ogrodowe,
- wyraża swoją opinię na temat przeprowadzki na wieś lub do miasta i uzasadnia ją,
- opisuje uprawę pomidorów i truskawek,
- wyjaśnia pojęcie „agroturystyka” i wymienia zalety i wady tego sposobu spędzania urlopu,
- opisuje wakacje spędzone na wsi.

25) Państwo i społeczeństwo:

- omawia wybrane, aktualne wydarzenia polityczne, gospodarcze i społeczne,
- wymienia i charakteryzuje wybrane zjawiska społeczne, np. bezpieczeństwo, przemoc, globalizacja, samobójstwa, przestępczość, itd.
- wymienia przykłady konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych,
- wyjaśnia pojęcie „wojna domowa” i podaje przykłady,
- wyjaśnia pojęcie „polityka społeczna” i wymienia jej obszary działania,
- wymienia i omawia wybrane uroczystości państwowe,
- wymienia rodzaje podatków i uzasadnia konieczność ich płacenia,
- omawia zjawisko emigracji we współczesnym świecie, wymienia szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą oraz wyraża swoją opinię na ten temat,
- wymienia rodzaje wyborów, charakteryzuje je i podaje przykłady z ostatnich lat,
- przedstawia powojenną historię Niemiec,
- opowiada o zjednoczeniu Niemiec w roku 1989,
- opowiada o problemach z integracją obu części Niemiec po zjednoczeniu kraju,
- charakteryzuje obecny system polityczny Niemiec i Polski,
- wymienia niemieckie i polskie partie polityczne,
- wyjaśnia pojęcie „mała ojczyzna” i opowiada o swojej małej ojczyźnie,
- omawia pojęcie bogactwa i biedy we współczesnym świecie,
- wymienia wybrane urzędy w Niemczech i Polsce,
- wymienia wybrane organizacje społeczne i międzynarodowe i opowiada o ich działalności,
- wymienia wybrane organizacje pozarządowe i opowiada o ich działalności,
- wymienia wybrane organizacje i stowarzyszenia lokalne (np. chóry, koła gospodyń wiejskich, itp.) i opowiada o ich działalności,
- wymienia problemy współczesnego świata i przedstawia propozycje ich rozwiązania,
- przedstawia wybrane, ważne wydarzenia w historii świata,
- wyjaśnia pojęcie „pomoc humanitarna” i podaje przykłady,
- wymienia przyczyny islamskiego fanatyzmu religijnego, podaje przykłady i przedstawia propozycje rozwiązania tego problemu,
- wyjaśnia pojęcie „demokracja” i podaje przykłady państw demokratycznych i totalitarnych oraz uzasadnia swój wybór,
- wyjaśnia pojęcie „wolny rynek” oraz przedstawia jego zalety i wady,

- opowiada o dniu powszednim w więzieniu,
- omawia zjawisko przestępczości we współczesnym świecie, podaje przykłady i propozycje jej ograniczenia,
- wymienia rodzaje kar (np. kara finansowe, kara więzienia, kara chłosty, itd.) i uzasadnia ich stosowanie w konkretnych sytuacjach,
- wymienia formy i przyczyny migracji we współczesnym świecie,
- charakteryzuje politykę wobec uchodźców muzułmańskich w Europie i wyraża swoje stanowisko w tej kwestii,
- wymienia przyczyny problemów z integracją uchodźców w Europie i przedstawia propozycje rozwiązania tego problemu.

26) Unia Europejska:

- omawia powstanie Unii Europejskiej,
- wymienia podstawowe zasady Unii Europejskiej (swobodny przepływ ludzi, usług i kapitału),
- wyjaśnia pojęcie „Układ z Schengen”, wymienia państwa do niego należące oraz przedstawia zalety jego funkcjonowania i niebezpieczeństwa z nim związane,
- omawia problemy integracji państw europejskich w ramach UE,
- wymienia zalety i wady funkcjonowania w części państw UE wspólnej waluty.

VII. MONITOROWANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW I ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMOWYCH

Osiągnięcia edukacyjne uczniów, ich umiejętności i wiedzę oraz stopień realizacji założonych celów programowych należy badać systematycznie i na bieżąco. Służą do tego celu typowe formy, jak kartkówki, sprawdziany, odpowiedzi ustne czy obserwacja zachowania i działań ucznia.

Zaleca się przeprowadzenie jeszcze w pierwszym półroczu czwartej klasy próbnego egzaminu maturalnego. Da on odpowiedź, w którym miejscu znajdują się uczniowie, jakie umiejętności już dobrze opanowali, a jakie powinni jeszcze doskonalić.

Nie można też zapomnieć o corocznej analizie wyników klasyfikacji śródrocznej i rocznej a także wyników egzaminu maturalnego. Taka analiza wzbudza refleksję nad zastosowanymi metodami i formami pracy, zaś analiza informacji zwrotnej powinna doprowadzić do modyfikacji planów dydaktycznych, jeśli wyniki nauczania okażą się niesatysfakcjonujące. Do takiej analizy wykorzystać można też wyniki EWD.

Swoimi doświadczeniami i przemyśleniami nauczyciele powinni dzielić się ze sobą w ramach zespołów przedmiotowych czy organizowanych lekcji otwartych i obserwacji koleżeńskiej.

Gdyby istniała taka potrzeba można przeprowadzić testy kompetencji, opracowane np. we współpracy z miejscowym ośrodkiem doskonalenia nauczycieli.

Wszystkie te działania powinny zakończyć się – jeśli będzie taka potrzeba – sformułowaniem programu naprawczego lub doskonalącego jakość nauczania.

VIII. DOSTOSOWANIE DO SPECJALNYCH POTRZEB EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, to zarówno „dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i te, które mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekle chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci emigrantów, dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo).

Takie rozumienie specjalnych potrzeb edukacyjnych ma na celu wdrożenie i urzeczywistnienie idei wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów.

- Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to:
- uczniowie wybitnie zdolni,
- uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną,
- uczniowie niewidomi i słabowidzący,
- uczniowie niesłyszący i słabosłyszący,
- uczniowie z autyzmem,
- uczniowie z niepełnosprawnością ruchową,
- uczniowie z chorobami przewlekłymi,
- uczniowie z ADHD,
- uczniowie z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się,
- uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz
- uczniowie niedostosowani społecznie, zagrożeni niedostosowaniem społecznym” (Związek Nauczycielstwa Polskiego, 2016).

W stosunku do ucznia wybitnie zdolnego nauczyciel powinien:

- stwarzać okazje do rozwiązywania problemów,
- zachęcać do stosowania mnemotechnik,
- stosować częściej pracę w grupach, by mógł dzielić się z kolegami swoją wiedzą,
- przydzielać zadania o odpowiednio wyższym stopniu trudności,
- stwarzać możliwość do wykonywania dodatkowych zadań,
- stwarzać okazje do realizacji projektów indywidualnych,
- pozwalać przygotowywać oraz prowadzić fragmenty lekcji w roli asystenta (LdL),
- dawać możliwość pełnienia istotnych ról, np. prowadzenie dyskusji lub zadania, kierowania pracą zespołu, itp.,
- wskazywać dodatkową literaturę, ciekawe adresy internetowe,
- zachęcać do udziału w kołach zainteresowań, różnych konkursach i w olimpiadzie języka niemieckiego,
- zachęcać do aktywności w Internecie (blogi, fora dyskusyjne, własna strona www).

Wszyscy uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z wyjątkiem upośledzonych w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim, realizują podstawę programową kształcenia ogólnego. Uczniowie ci wymagają szczególnego wsparcia ze strony nauczyciela. Ważne jest też stworzenie atmosfery bezpieczeństwa, zrozumienia i zaufania między takim uczniem a nauczycielem, stworzenie mu poczucia bycia pełnoprawnym członkiem zespołu klasowego i procesu edukacyjnego.

W stosunku do wszystkich uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauczyciel powinien:

- dostosować sposób komunikowania się, np. mówić wolno, formułować krótkie wypowiedzi i pytania w sposób klarowny i zrozumiały, powtarzać w razie potrzeby wypowiedzi i pytania, udzielać dodatkowych wyjaśnień, itd.,
- dostosować zasób środków leksykalnych, gramatycznych i fonetycznych oraz tempo pracy do możliwości danego ucznia;
- wydłużyć czas pracy, np. podczas pracy pisemnej czy odpowiedzi ustnej,
- stosować naprzemiennie metody podające i aktywizujące,
- podzielić materiał na mniejsze partie, zmniejszyć liczbę zadań do wykonania, zrezygnować w razie potrzeby z niektórych zadań, zwiększyć liczbę zadań podczas powtórzeń materiału, zwiększyć czas na ich wykonanie,
- odwoływać się raczej do konkretów niż pojęć abstrakcyjnych,
- odwoływać się do różnych zmysłów,
- dostosować materiały dydaktyczne do rodzaju dysfunkcji ucznia,
- stosować zadania o różnym stopniu trudności,
- chwalić za postępy, dostrzegać nawet najmniejszy sukces.

W stosunku do ucznia z dysleksją nauczyciel powinien:

- zawsze upewnić się, czy uczeń zrozumiał polecenie,
- ograniczyć liczbę zadań,
- nie wywoływać nagle do tablicy,
- uwzględniać problemy z koncentracją uwagi i szybsze zmęczenie,
- wyrabiać nawyk pracy ze słownikiem,
- przeglądać regularnie zeszyt ucznia,
- pozwalać korzystać z dyktafonu na lekcji,
- pozwalać pisać prace kontrolne na komputerze.

W stosunku do ucznia słabosłyszącego nauczyciel powinien:

- zadbać o to, by lekcje odbywały się w pomieszczeniu o dobrej akustyce,
- mówić nieco wolniej i wyraźniej artykułować głoski,
- mówić będąc zwróconym w jego kierunku, tak by mógł czytać z warg,
- stać bliżej ucznia,
- pisać więcej na tablicy,

- stosować jak najczęściej wizualizacje,
- wyjaśniać trudne pojęcia, zwłaszcza abstrakcyjne,
- pomagać w selekcji materiału, jego analizie i interpretacji,
- zadawać pytania pomocnicze,
- często powtarzać i utrzymywać materiał.

W stosunku do ucznia słabowidzącego nauczyciel powinien:

- zadbać o to, by lekcje odbywały się w jasnym pomieszczeniu,
- dostarczać jak najwięcej bodźców słuchowych i dotykowych,
- stać bliżej ucznia,
- wykorzystywać większą czcionkę w przygotowywanych kartach pracy i testach,
- zaznaczać kolorem lub podkreślać istotne fragmenty tekstu,
- stosować audiobooki,
- zadawać częściej pytania,
- urozmaicać ćwiczenia podczas lekcji,
- pozwalać uczniowi pracować wolniej,
- stwarzać możliwości do poznawania różnych zjawisk poza klasą, np. częściej organizować wycieczki,
- stosować gry dydaktyczne, zabawy inscenizacyjne i symulacyjne.

W stosunku do ucznia z upośledzeniem w stopniu lekkim nauczyciel powinien:

- zredukować materiał nauczania do niezbędnego minimum, umożliwiającego opanowanie podstawy programowej,
- stosować proste ćwiczenia i polecenia,
- ograniczyć stosowanie terminologii,
- wyznaczać proste fragmenty tekstu do samodzielnej pracy,
- odwoływać się do konkretnych przykładów.

W stosunku do ucznia z ADHD nauczyciel powinien:

- stworzyć mu takie warunki, które nie będą go rozpraszać – ograniczyć ilość bodźców wokół niego,
- umożliwić zajmowanie stałego miejsca w klasie, najlepiej blisko nauczyciela,
- dawać mu krótkie i jasne komunikaty,
- być konsekwentnym,
- pozwalać na celowy ruch, np. wytarcie tablicy,
- zmieniać często rodzaje jego aktywności,
- dostosować czas wykonania zadania do jego możliwości,
- stosować metody aktywizujące, gry dydaktyczne, zabawy, quizy, itp.
- umieścić na widocznym miejscu w klasie obowiązujące zasady i często się do nich odwoływać.

IX. FORMY I METODY PRACY

„Nauczanie jest procesem możliwym pod warunkiem, że oba podmioty w nim uczestniczące – nauczyciel i uczeń – w równym stopniu zainteresowane są osiągnięciem wyznaczonych zadań programowych. Realizacji tego celu służą stosowane w procesie kształcenia metody nauczania oraz formy pracy” (Jadczyk, 2001). Program *Meine Welt auf Deutsch* kładzie nacisk na różnorodność metod i form pracy. Zaleca się, by nauczyciel przeplatał metody aktywizujące metodami podającymi, a pracę grupową pracą indywidualną, tak by procesu edukacyjnego był różnorodny i dynamiczny. Metody i formy pracy należy też odpowiednio dobierać do założonych celów lekcji, rodzaju przerabianego materiału oraz predyspozycji uczniów.

Tradycyjna lekcja zwykle nie pozwala nauczycielowi dotrzeć do każdego ucznia w jednakowym stopniu. Część uczniów jest bardziej zainteresowana tematem, część mniej. Jedni uczniowie szybko przyswajają materiał i biorą aktywny udział w lekcji, inni potrzebują na to więcej czasu, na lekcji jedynie zapoznają się z materiałem a uczą się go tak naprawdę w domu. „Podczas tradycyjnej lekcji uczeń zazwyczaj poznaje nowy materiał, a następnie utrwała go w domu, odrabiając pracę domową.

Odwrócona lekcja polega na zamianie kolejności tych form uczenia się – uczeń dostaje do opracowania materiał przed lekcją, a na zajęciach powtarza i utrwała nabyte wiadomości i umiejętności” (Kowalczyk). W tradycyjnym modelu nauczyciel steruje procesem nauczania i jest odpowiedzialny za jego przebieg. W trakcie lekcji odwróconej nauczyciel świadomie rezygnuje z pozycji jedyne źródła informacji. Prace metodą lekcji odwróconej należy rozpocząć od sformułowania celów lekcji i poszukania odpowiednich materiałów. Mogą to być teksty, filmiki, prezentacje, artykuły prasowe, itd. Jeśli nauczyciel uzna je za odpowiednie, może udostępnić uczniom odpowiednie linki. Czasem jednak, zwłaszcza w klasach początkujących, takie teksty byłyby zbyt trudne lub zbyt długie. Wtedy należy je odpowiednio opracować i przesłać uczniom za pomocą poczty elektronicznej. Wcześniej należy sformułować zadanie, które uczeń zrobi w domu w ramach przygotowywania do lekcji właściwej. Zadanie powinno być tak sformułowane, by uczeń przeczytał cały tekst oraz zrozumiał w nim najważniejsze informacje, zanotował te, które go zaskoczyły lub zainteresowały, wypisał główne aspekty tekstu, rozwiązał ćwiczenie prawda/nieprawda, itp. Chodzi o to, by na lekcji rozmawiać już na temat tekstu lub filmiku i ćwiczyć założone umiejętności.

Stosowanie metody lekcji odwróconej może przynieść wiele korzyści. Uczniowie pracują w swoim tempie, mogą oglądać materiały wielokrotnie – tyle razy, ile potrzebują, aby opanować prezentowane w nich treści. Mogą wrócić do nich na drugi dzień. W ten sposób zwiększają swoją samodzielność, przyjmują na siebie

odpowiedzialność za przygotowanie się do lekcji. Zaletą tej metody jest też to, że przygotowane materiały są dostępne również dla uczniów z rozmaitych powodów w szkole nieobecnych. „Praca z wykorzystaniem metody odwróconej lekcji może być znakomitą alternatywą dla szkolnej rutyny, pozwalającą zaktywizować uczniów i pobudzić ich do spersonalizowanego rozwoju” (Janicki, 2016, str. 37).

Program *Meine Welt auf Deutsch* zakłada **rezygnację z pracy z podręcznikiem** na rzecz przygotowywanych samodzielnie materiałów. Istotną zaletą tego sposobu pracy jest wyjście od celu nauczania. To do niego nauczyciel szuka materiałów, a nie odwrotnie. Tworzy określoną sytuację problemową i wynikające z niej zadanie dla uczniów. W ten sposób nauczyciel może bardziej elastycznie podchodzić do lekcji i w większym stopniu uwzględniać zainteresowania uczniów. Może zmieniać materiały, które się nie sprawdziły lub zastępować je przez nowe, bardziej aktualne. W dzisiejszych czasach istnieje bardzo dużo możliwości znalezienia autentycznych i aktualnych materiałów, np. w Internecie.

Nauczyciel decydując się na pracę bez podręcznika musi być świadomy ogromu pracy czekającej na niego, zwłaszcza na początku. Ale warto! Z czasem będzie bowiem dysponował pokaźnym zasobem materiałów, który będzie mógł dowolnie konfigurować i wykorzystywać.

Zintegrowane nauczanie przedmiotowo-językowe – Angielski skrót CLIL oznacza, że w metodzie tej w centrum nauczania „znajduje się treść (content) i język (language), a wartość dodaną uzyskuje się poprzez ich połączenie (integrated), a także wyraźne podkreślenie (...) aktywnej roli ucznia (learning)” (Haataja, Wicke, 2015, str. 9), przy czym „środek ciężkości spoczywa na nauce języka. Uczeń ma się więc uczyć nie tyle samego języka obcego, co „uczyć czegoś w tym języku i w ten sposób ten język opanować.” (Wicke, 2016) Aczkolwiek ucząc się języka uczeń zdobywa jednocześnie umiejętności, „które mu pomogą odkryć, uporządkować i kształtować świat.” (Haataja, 2008, str. 57). Temu są podporządkowane prawie wszystkie zaproponowane w programie treści. Nauczyciel powinien starać się tak dobierać materiały, by zawsze niosły one ze sobą jakiś ładunek wiedzy, by o czymś informowały, by uczeń dowiedział się czegoś nowego i by wzbogacił swoją wiedzę. Tak, by pogłębiając swoje umiejętności językowe, wzbogacał jednocześnie swoją wiedzę z innych przedmiotów.

Stosowanie tego sposobu pracy wpływa nie tylko na zwiększenie stopnia znajomości języka obcego, ale powoduje też wzrost wiedzy z innych przedmiotów. Nauka języka obcego nie jest bowiem celem samym w sobie, ale język obcy staje się

narzędziem do poznawania świata. Przed uczniami otwierają się nowe możliwości, mają oni dostęp do wiedzy, która dla uczniów nieznających języka niemieckiego jest niedostępna.

Badanie przeprowadzone przez de Graaff, Koopman, Anikina i Westhoff, (2007, str. 603-624) wykazały, że techniki wykorzystywane w podejściu CLIL pozytywnie wpływają na rozwój strategii kompensacyjnych stosowanych przez uczniów. Podobne cechy stosowania CLIL potwierdziło badanie opublikowane przez Várkuti (2010, str. 83-92). Analiza zebranych danych ujawniła, że grupy realizujące program zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w zakresie umiejętności konwersacyjnych „(...) w języku obcym osiągały wyniki lepsze średnio o 24 proc. niż grupy, które nauczane były języka jako odrębnego przedmiotu.”

Uczenie się we współpracy zdobywa coraz większą popularność w naszych szkołach. Te formy pracy w sposób szczególny aktywizują wszystkich uczniów. Mają oni bowiem wspólny cel, choć każdy z nich ma inne zadanie do wykonania. Każdy z nich zatem przyczynia się do wspólnego sukcesu całej grupy. Sprzyja to aktywizacji każdego, nawet słabszego ucznia, i wzięcia odpowiedzialności także za innych członków grupy. Ma także duży walor wychowawczy i rozwija kompetencje społeczne.

Program nauczania *Meine Welt auf Deutsch* poleca zwłaszcza trzy formy takiego uczenia się:

- **Uczenie się w grupach/parach** – Uczniowie wspólnie pracują nad rozwiązaniem zadania. Żeby to osiągnąć, muszą dobrze współpracować, uwzględniając swoje indywidualne możliwości, mocne strony i zainteresowania. Im lepiej współpracują, tym większą korzyść odniosą wszyscy członkowie grupy. O liczbie członków grupy decyduje nauczyciel, biorąc pod uwagę charakter i strukturę tekstu, postawione zadania i liczbę uczniów w klasie. Minimalna liczba to trzy osoby i ta ilość jest często optymalna. Zbyt duża liczba członków grupy rozmywa odpowiedzialność i powoduje, że część z nich nie bierze aktywnego udziału w pracy grupy. Nauczyciel decyduje także o sposobie pracy nad tekstem. Albo wszyscy uczniowie pracują nad wykonaniem tego samego polecenia albo pracują nad różnymi aspektami tego samego tematu. W tym drugim przypadku na koniec lekcji opracowane zostanie całe zagadnienie i praca wszystkich grup składać się będzie na sukces całej klasy. W pracy grupowej istotne jest nie tylko rozwiązanie polecenia językowego. Uczniowie uczą się też współpracy ze sobą i wspólnego działania. Mają różne pomysły na rozwiązanie zadania, proponują różne drogi dojścia do celu, a jednak muszą się otworzyć na propozycje innych i często zrezygnować z własnych dla dobra wspólnego.

- **Wzajemne czytanie (Reziprokes Lesen)** – polega na tym, że uczniowie pracują w grupach, ale w przeciwieństwie do klasycznej pracy grupowej, tutaj każdy z nich przyjmuje określone role, każdy musi wykonać inne zadanie. W ten sposób osiągnięcie celu grupowego zależy od każdego członka grupy, każdy musi dołożyć swoją cegiełkę do wspólnego dzieła. Uczniowie podczas pracy przyjmują różne role i są aktywni w procesie uczenia się. Charakterystyczna dla tej formy jest formuła: myśleć samodzielnie → wymienić się swoimi pomysłami → zaprezentować wykonane zadanie. Najlepiej gdy grupa składa się z czterech lub pięciu uczniów. Praca tą metodą odbywa się w następujący sposób:

- Jeden uczeń czyta na głos pierwszy fragment tekstu. Jako alternatywa wszyscy uczniowie czytają tekst po cichu.
- Drugi uczeń streszcza przeczytany tekst własnymi słowami.
- Trzeci uczeń zadaje pytania do tekstu, a pozostali członkowie grupy odpowiadają na nie. W zależności od poziomu językowego grupy mają oni otwarte lub zamknięte teksty.
- Czwarty uczeń tworzy hipotezy odnośnie dalszego ciągu tekstu.
- Uczniowie przyjmują nowe role i jeden uczeń czyta drugi fragment tekstu. Po jego przeczytaniu wszyscy członkowie grupy mogą skonfrontować te przypuszczenia z prawdziwą treścią kolejnego fragmentu.
- Kolejny uczeń streszcza fragment tekstu, itd.

Uczniowie mogą też przyjmować inne role, mogą sprawdzać nieznaną słowa w słowniku, czuwać nad właściwym wykorzystaniem czasu, oceniać pracę członków grupy, itp.

Do pracy tą metodą najlepiej nadają się teksty z akcją, tak by można było przewidywać jej rozwój i ciąg dalszy.

Metoda wzajemnego czytania musi być wprowadzana małymi krokami. Wymaga ona bowiem od uczniów samodzielności i odpowiedzialności. Kształtuje jednak oprócz kompetencji językowej także kompetencję socjalną i wiele wartości wychowawczych, takich jak wspólna praca, aktywacja samodzielnego myślenia i komunikowanie się z innymi członkami grupy.

- **Grupy eksperckie (Jigsaw, Puzzle)** – Uczniowie tworzą równe pod względem ilości członków grupy tzw. pierwotne.
 - Całość materiału zostaje podzielona na tyle części, ilu członków liczy jedna grupa. Każdemu członkowi grupy zostaje przydzielona pewna partia materiału. Uczeń zapoznaje się z nim i wynotowuje najważniejsze informacje.
 - Następnie każdy członek grupy pierwotnej przechodzi do innej grupy, tzw. eksperckiej. Tu spotykają się wszyscy uczniowie, którzy pracowali nad tym samym fragmentem tekstu. Każda grupa ekspercka pracuje nad swoim materiałem, analizując go i uzgadniając wspólne stanowisko w sposobie

prezentacji tekstu innym uczniom. W ten sposób każdy członek tej grupy staje się „ekspertem” w zakresie opracowanego materiału.

- Uczniowie wracają do grup pierwotnych i występując w roli „eksperta” prezentują zagadnienie swoim kolegom.
- Na koniec możliwe jest podsumowanie i sprawdzenie stopnia opanowania tekstu przez wszystkich uczniów.

W czasie pracy w grupach zarówno pierwotnych jak i eksperckich nauczyciel powinien przechodzić od grupy do grupy, służąc pomocą oraz kontrolując poprawność rozwiązań. Ważne jest jednak, by uczniowie mieli poczucie samodzielności w pracy i formułowaniu rozwiązań. Nauczyciel może więc czuwać nad prawidłowym zrozumieniem tekstu przez uczniów, pomagać odnaleźć w tekście żądane informacje, ale nie powinien wyręczać ich w pracy. Poprzez samodzielną pracę i samodzielne formułowanie rozwiązań uczniowie ćwiczą znajdowanie i selekcjonowanie informacji, uczą się współpracować w grupie i wyrabiają w sobie krytyczne spojrzenie, słuchając propozycji przedstawianych przez swoich kolegów. Występując w roli „eksperta” i przekazując rozwiązanie pozostałym członkom grupy pierwotnej, uczniowie nabywają większej pewności siebie. Jest to istotne zwłaszcza dla uczniów słabszych, którzy w pozostałych formach prowadzenia zajęć trzymają się raczej na uboczu i nie mają odwagi i pewności siebie, by „uczyć” innych. Istotna jest tu też rola nauczyciela, który pozostając wprawdzie w tle, staje się osobą towarzyszącą uczniom w ich samodzielnym zdobywaniu wiedzy. Jest doradcą i służy pomocą. Istnieje wiele odmian tej metody. Można na przykład tak zorganizować prace, by uczniowie już w pierwszych grupach przygotowywali się do roli ekspertów. Wtedy cała grupa pracuje nad jednym zagadnieniem, a następnie uczniowie „eksperci” przechodzą do innych grup i prezentują swoje zagadnienie.

Metoda **stacji dydaktycznych** jest odpowiedzią na słabą motywację uczniów do nauki języka niemieckiego. Uwzględnia ona indywidualne różnice między uczniami. Uczniom silniejszym daje okazję do jeszcze większego zintensyfikowania swojej nauki, uczniom słabszym pozwala wykonać ćwiczenia w swoim tempie. Uczeń nie czeka na impuls ze strony nauczyciela, nie jest przez niego „prowadzony” przez lekcję, ale uczy się, samodzielnie znajdując drogę do wiedzy. Nie może tylko słuchać i pozostawać biernym. Jest aktywny, wiedzę zdobywa poprzez działanie. Nauczyciel zaś świadomie rezygnuje ze swojej centralnej pozycji w procesie dydaktycznym, stając się ekspertem, obserwatorem i pomocnikiem.

Metodę stacji dydaktycznych z powodzeniem można zastosować zwłaszcza tam, gdzie istnieją duże różnice między poszczególnymi uczniami, czy to w tempie pracy, czy to w zdolnościach, czy też w posiadanej wiedzy. Metoda ta wspiera indywidualizację nauczania. Stwarza także możliwość współpracy między uczniami.

Wielu uczniom trudność sprawia także monotonia siedzenia w ławkach. Metoda ta wprowadza ruch, ponieważ rozwiązywanie ćwiczeń wymaga przemieszczania się po sali.

Myślenie wizualne rozbudza kreatywność i działa na wyobraźnię. Angażowane są też różne zmysły, co sprawia, że uczeń przeżywa tę czynność bardziej holistycznie i łatwiej zapamiętuje określone treści. Nie bez znaczenia jest tu też fakt, że taki sposób uczenia się jest dla ucznia znacznie bardziej atrakcyjny, niż monotonne wkuwanie na pamięć określonych słówek. Zawiera też element zabawy i rywalizacji, daje poczucie pewności siebie – w końcu każdy coś narysuje – i przyjemność.

Ludzie odbierają docierające do nich informacje za pomocą dwóch kanałów: werbalnego i wizualnego. Ten pierwszy jest szeroko wykorzystywany w nauczaniu. Ten drugi raczej rzadko. Tymczasem większość ludzi jest wzrokowcami i myśli obrazami. Na przykład słysząc słowo „Fußball” nie wyobrażamy sobie przedstawionego wcześniej ciągu liter, lecz np. piłkarzy biegających z piłką po boisku. Warto więc tę ludzką cechę wykorzystać w nauczaniu języków obcych. Narysować można wszystko. Najłatwiej to zrobić w odniesieniu do prostych czynności, np. sprzątanie, wyjście z psem na spacer, granie w piłkę. Ale uczniowie dają sobie świetnie radę także z czynnościami bardziej abstrakcyjnymi. Ich pomysły nieraz potrafią zaskoczyć. Nie ma przy tym obawy, że ktoś nie umie rysować. Często pozornie najmniej udane rysunki wywołują największe zainteresowanie kolegów i stanowią doskonałą okazję do nauki i zabawy.

Projekt edukacyjny to „metoda nauczania kształtująca wiele umiejętności oraz integrująca wiedzę z różnych dyscyplin i przedmiotów. Istotą metody projektów jest „samodzielna praca służąca do realizacji określonego przedsięwzięcia (zadania lub problemu dydaktycznego i wychowawczego w oparciu o wcześniej przyjęte hipotezy” (Wikipedia).

- Praca projektowa umożliwia rozwijanie wielu umiejętności, takich jak: komunikowanie się z innymi osobami, argumentowanie, samodzielność, przedsiębiorczość, odpowiedzialność, rzetelność, samokontrola i autorefleksja, uczenie się na błędach.
- Projekt kształtuje postawy obywatelskie i społeczne niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie. Uczy organizowania pracy, planowania, podziału zadań, wyrażania własnych opinii i słuchania opinii innych, podejmowania decyzji,

współpracy w grupie, dostrzegania i wspólnego rozwiązywania problemów i konfliktów.

- Trudno sobie wyobrazić realizację projektów bez korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Uczniowie doskonalą więc umiejętność posługiwania się sprzętem technicznym oraz korzystania z różnych źródeł informacji, wyszukują je, poddają krytycznej analizie, opracowują i gromadzą.
- Projekt kończy się publiczną jego prezentacją, kiedy uczniowie mogą wykazać się umiejętnością wystąpień publicznych.
- Wszystkie te umiejętności są dziś bardzo przydatne w życiu zawodowym. Nowoczesne firmy coraz częściej stosują bowiem prace w zespołach (Teamarbeit). Praca metodą projektu daje każdemu uczniowi szansę na wszechstronny rozwój, także uczniom słabszym oraz uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
- Warto także choćby wymienić inne interesujące metody i formy pracy możliwe do zastosowania na lekcji języka niemieckiego:
 - stojące obrazy (Stehbilder),
 - pantomima,
 - diagram rzeczny (Flussdiagramm),
 - wyspy zrozumienia (Verstehensinseln),
 - mapy myśli (Assoziogramm),
 - burza mózgów (Brainstorming),
 - kula śnieżna (Schneeball),
 - Placemat (Platzdeckchen),
 - łożysko kulkowe (Kugellager),
 - poker kryterialny,
 - uczenie się przez nauczanie (Lernen durch Lehren),
 - różnego rodzaju gry dydaktyczne.

X. WYKORZYSTANIE NARZĘDZI ICT

Korzystanie przez uczniów z nowoczesnych technologii ma wiele zalet. Może ono „przyspieszać proces uczenia się języka, uruchamiać dodatkowe pokłady motywacji oraz edukować w zakresie możliwości wykorzystania TIK do nauki języka (i nie tylko)” (Basińska, 2017, str. 5). Pamiętać jednak należy, by nie stosować nowoczesnych technologii dla samego ich zastosowania. „Żadne z badanych na przestrzeni kilkunastu lat środowisk uczenia, opartych na technologii, nie dokonało przełomu w ulepszaniu edukacji” (Wieczorek-Tomaszewska, 2013, str. 37). Dobrą lekcję można przeprowadzić zarówno z wykorzystaniem nowoczesnych technologii cyfrowych jak i metodą tradycyjną. Pamiętać należy, że narzędzia cyfrowe mogą być tylko metodą osiągnięcia założonych celów edukacyjnych, a nie celem samym w sobie.

Korzystanie w edukacji z technologii informacyjno-komunikacyjnej to dziś jednak konieczność. W myśl podstawy programowej zadaniem szkoły jest stwarzanie uczniom warunków „do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów” (Dz. U. z 2018, poz. 467).

Ważnym zadaniem szkoły jest też „przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy z „(...) zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych” (Dz. U. z 2018, poz. 467). Temu zadaniu wychodzi naprzeciw metoda lekcji odwróconej. Jedną z wielu zalet tego sposobu pracy jest samodzielne przygotowanie się do lekcji. Przed lekcją nauczyciel podaje link do danego tekstu lub polecenie wyszukania informacji na dany temat. Uczniowie wykorzystując różne źródła cyfrowe szukają określonych informacji, selekcionują je i porządkują oraz wykorzystują do wykonania zadania.

Podstawa programowa nakłada na każdego nauczyciela obowiązek poświęcenia dużej „uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów” (Dz. U. z 2018, poz. 467). Media społecznościowe mogą odgrywać w edukacji dużą rolę. Są bowiem nieodłącznym elementem życia dzisiejszej młodzieży. Przy ich pomocy młodzi ludzie kontaktują się ze sobą i nawiązują relacje, wymieniają informacje i doświadczenia. Do najpopularniejszych w naszym kraju należą:

- Facebook – może służyć jako miejsce do działania dla uczniów. Nauczyciel może tu kontaktować się z uczniami, umieszczać zadania i linki do zadań, a uczniowie mogą współpracować ze sobą, np. w realizacji projektów lub po prostu wymieniać informacje.
- Instagram – „fotograficzny serwis społecznościowy polegający na wzajemnym udostępnianiu przez użytkowników zdjęć i filmów, umożliwiający również ich edycję” (Basińska, 2017: 9),
- Pinterest – „internetowy serwis działający jak światowy katalog pomysłów, ciekawostek i inspiracji do wypróbowania, zamieszczanych i przedstawianych przez użytkowników w formie materiałów wizualnych” (Basińska),
- Snapchat – „aplikacja dostępna na urządzenia mobilne, pozwalająca jej użytkownikom na wysyłanie między sobą, za pośrednictwem Internetu, filmów trwających maksymalnie 10 sekund, a także zdjęć wraz z podpisami”. (Basińska),
- Twitter – „umożliwia jego użytkownikom publikowanie krótkich wiadomości tekstowych (do 140 znaków), które są wyświetlane na profilu autora wpisu oraz pokazywane użytkownikom, którzy obserwują dany profil” (Basińska),
- WhatsApp, Viber, Messenger – „mobilne aplikacje na smartfony, służące jako komunikatory internetowe. Dzięki nim można za darmo przysyłać wiadomości i pliki multimedialne między smartfonami podłączonymi do Internetu oraz prowadzić rozmowy video” (Basińska).

Bogatym źródłem informacji jest Internet. Pojawia się tam wiele stron publikujących materiały edukacyjne, które udostępniają otwarte zasoby edukacyjne. Są to treści opublikowane na wolnych licencjach lub w domenach publicznych. Można je więc swobodnie kopiować i rozpowszechniać, a także wprowadzać poprawki, rozbudowywać, zmieniać przykłady, przystosowywać do własnych potrzeb.

Materiałów do pracy można szukać na różnych portalach internetowych.

Najpopularniejsze z nich to:

- YouTube – znaleźć tu można mnóstwo autentycznych materiałów przydatnych do prezentacji podczas lekcji,
- Vimeo – serwis internetowy „umożliwiający oglądanie i darmowe udostępnianie plików filmowych stworzonych przez użytkowników kanału.

Poza przedstawionymi powyżej istnieje wiele narzędzi cyfrowych i aplikacji, które znajdują zastosowanie w nauce języka niemieckiego. Do najpopularniejszych należą:

- Programy Power Point i Prezi służące do przygotowywania prezentacji multimedialnych,
- Coggle – służy do tworzenia map myśli,
- LanguageGuide – znaleźć tu można tematycznie uporządkowane słowniki obrazkowe do nauki 18 języków, w tym języka niemieckiego,

- Quizlet – można tu tworzyć proste narzędzia edukacyjne, np. fiszki ze słowami lub frazami,
- Learning Apps – „umożliwia tworzenie własnych zadań do nauki języka obcego. Wśród formatów do wyboru są między innymi: pasujące pary, grupowanie, oś czasowa, układanka w odpowiedniej kolejności, zadanie z lukami, krzyżówka, wykreślanka, wisielec, `Milionerzy` i wiele więcej” (Basińska),
- Kahoot – służy do tworzenia quizów i może mieć zastosowanie przy powtórkach materiału oraz sprawdzianach wiedzy uczniów,
- Socrative – kolejna aplikacja służąca do tworzenia quizów. W przeciwieństwie do Kahoota w tym quizie uczeń widzi w smartfonie nie tylko pytania, ale i odpowiedzi,
- Quizizz – w tym quizie uczeń ma dodatkowo możliwość przejrzenia swoich błędów.

Podobną rolę może odgrywać platforma e-learningowa, która dodatkowo pozwala na przeprowadzanie kursów online.

Coraz większą popularność zdobywają e-podręczniki. Uczeń nie musi nosić codzienne kilogramów papieru, cały podręcznik znajduje się w smartfonie.

Edukując uczniów medialnie nauczyciel powinien przygotować ich „do bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci” (Dz. U. z 2018, poz. 467: 4) oraz poświęcić trochę czasu na przybliżenie uczniom zasad przestrzegania praw autorskich.

XI. ELEMENTY INTERDYSCYPLINARNE W PROGRAMIE – KOMPETENCJE KLUCZOWE

„Kompetencje kluczowe to te kompetencje, których wszyscy potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego (Dz. U. UE C189 z dn. 4 czerwca 2018 r.). W swoim najnowszym zaleceniu rada Unii Europejskiej wyróżnia 8 kompetencji kluczowych. Oto propozycja, w jaki sposób można je rozwijać na lekcjach języka niemieckiego:

1) Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji uczniowie będą rozwijać poprzez:

- komunikowanie się w parach, grupach, na forum klasy lub poza szkołą, np. współpracując w ramach projektu edukacyjnego,
- prowadzenie różnego rodzaju dyskusji, np. debaty, analiza „za i przeciw”, meta plan, itd.
- formułowanie różnego rodzaju wypowiedzi ustnych i pisemnych, np. notatka, wiadomość email, wpis na blogu, SMS, list prywatny i formalny, list otwarty, streszczenie tekstu, wywiad, ulotka, ankieta, sprawozdanie, broszura, zaproszenie, instrukcja obsługi, wiersz, opowiadanie, bajka, wiadomość, artykuł do gazety, recenzja, itd.
- formułowanie własnych opinii i sądów zarówno ustnie podczas lekcji, jak i pisemnie, np. w rozprawce.

2) Kompetencje w zakresie wielojęzyczności uczniowie będą rozwijać poprzez:

- słuchanie i pisanie różnego rodzaju tekstów,
- korzystanie z niemiecko – i anglojęzycznych zasobów internetowych,
- pracę z aplikacjami językowymi,
- ćwiczenie umiejętności swobodnego mówienia, np. odpowiedzi na pytania, dyskusje w klasie, wypowiedzi na kontrowersyjne tematy, omawianie zdjęć, materiałów stymulujących i kolaży, zmiana perspektywy, przyjmowanie ról, odgrywanie scenek rodzajowych, omawianie filmów i filmików, organizowanie talk-showów, zabawy (np. Detektyw), pantomimę, stojące obrazy, itd.
- poznawanie różnic międzykulturowych,
- uświadamianie sobie pochodzenia wyrazów z innych języków.

3) Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii uczniowie będą rozwijać poprzez:

- naukę gramatyki,
- wspieranie zdolności do samodzielnego formułowania reguł i zależności,
- analizę wykresów,

- zdobywanie wiedzy i stosowanie pojęć z zakresu matematyki oraz nauk przyrodniczych,
 - posługiwanie się sprzętem technicznym,
- 4) Kompetencje cyfrowe uczniowie będą rozwijać poprzez:
- korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnej, np. komputera, laptopa, smartfona, rzutnika multimedialnego, tablicy interaktywnej oraz innych urządzeń cyfrowych,
 - korzystanie z poczty elektronicznej, facebooka i innych mediów społecznościowych, dziennika elektronicznego, pracę na platformie, uczestnictwo w kursach online, przygotowywanie prezentacji multimedialnych, umieszczanie swoich wpisów na blogach, prowadzenie blogów, nagrywanie filmików, itd.
 - wyszukiwanie informacji w Internecie i ich selekcjonowanie oraz gromadzenie,
 - współpracę w sieci,
 - poznawanie zasad bezpiecznej pracy w sieci,
 - poznawanie zasad stosowanie praw autorskich,
- 5) Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się uczniowie będą rozwijać poprzez:
- uczenie się indywidualne,
 - planowanie i organizowanie własnej nauki,
 - współpracę z innymi uczniami oraz innymi osobami,
 - uczenie się we współpracy, np. pracę w grupach, grupy eksperckie, „wzajemne czytanie” (Reziprokes Lesen),
 - prowadzenie własnego portfolio,
 - przygotowywanie się do lekcji odwróconej i udział w niej,
 - analizę własnego sposobu uczenia się,
 - określanie swoich mocnych i słabych stron,
 - autorefleksję.
- 6) Kompetencje obywatelskie uczniowie będą rozwijać poprzez:
- wyszukiwanie w środkach masowego przekazu aktualnych informacji politycznych, gospodarczych i społecznych,
 - pełnienie różnych ról w zespole,
 - angażowanie się w działalność społeczną.
- 7) Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości uczniowie będą rozwijać poprzez::
- realizację projektów edukacyjnych,
 - organizowanie samodzielnej pracy,
 - kreowanie pomysłów,
 - planowanie, organizowanie i uczestniczenie w pracy zespołowej,

- prezentowanie efektów swojej pracy,
- promocję projektów i idei w środowisku,

8) Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej uczniowie będą rozwijali poprzez:

- poznawanie produktów niemieckiej kultury,
- poznawanie lokalnych zwyczajów i tradycji niemieckich,
- czytanie fragmentów dzieł literackich z niemieckiego obszaru językowego,
- oglądanie niemieckich filmów i przedstawień teatralnych,
- przygotowywanie przedstawień teatralnych, wieczorów poezji niemieckiej,
- śpiewanie piosenek niemieckich,
- wycieczki do ciekawszych zabytków architektury, itp.

XII. SPOSOBY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

Proces oceniania osiągnięć edukacyjnych ucznia i taksonomia celów nauczania

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia jest to „proces dochodzenia do opinii o uczniu lub przypisywanie tej opinii wartości zgodnej z przyjętą skalą ocen” (Sołtys, 1997, str. 7).

Ocenianie spełnia wiele funkcji, wśród których jednymi z ważniejszych są funkcja dydaktyczna i społeczna. Funkcja dydaktyczna jest informacją o zakresie opanowania przez ucznia treści nauczania i wyraża się stopniem szkolnym. Niemniej ważna jest jednak funkcja społeczna, która określa predyspozycje ucznia do dalszej nauki.

Cele oceniania można podzielić na edukacyjne i rozwojowe. Cel edukacyjny „ujawnia się w pytaniu o to, jak daleko jest uczeń względem stawianych mu wymagań, których źródłem jest program kształcenia przyjęty lub opracowany przez nauczyciela” (Sołtys). Cel rozwojowy „ujawnia się w pytaniu o to, jak daleko jest uczeń względem własnych możliwości (pytamy o to, czy dokonują się jakieś zmiany w uczniu, w jakim kierunku zmierzają, jaki jest ich zakres, tempo, dynamika), a nie tylko na jakim poziomie rozwoju jest aktualnie” (Sołtys).

Ze względu na realizowane cele nauczania nauczyciel powinien regularnie dokonywać oceny formatywnej, dającej na bieżąco informację o postępach ucznia. Jej zadaniem jest wskazanie uczniowi, jaką drogę przebył, jakie zanotował na niej sukcesy i trudności i co zrobić, by te trudności pokonać. Dostarcza więc z jednej strony bardzo ważnych informacji dla ucznia, ale z drugiej także dla nauczyciela. Informuje go bowiem o skuteczności jego pracy i zastosowanych metod.

Oceniając osiągnięcia edukacyjne ucznia warto zastosować strategię O-S, Ocenianie – Sprawdzanie. W ramach tej strategii wyróżnić można sześć faz:

- 1) ustalenie wymagań programowych,
- 2) budowa skali ocen,
- 3) dobór sprawdzanych treści,
- 4) stworzenie sytuacji egzaminacyjnej,
- 5) ustalenie wyników sprawdzianu,
- 6) ustalenie oceny wyrażonej stopniem szkolnym.

Sprawdzając osiągnięcia edukacyjne ucznia nauczyciel ma do dyspozycji różne instrumenty. Na podstawie rodzaju komunikacji ucznia z otoczeniem autor książki (Okoń, 1968: 191-193) wyróżnia następujące metody sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia:

- ustne sprawdzanie wiadomości uczniów,
- prace pisemne – prace klasowe, kartkówki, testy, zadania domowe, dokumentacja projektów, itd.
- posługiwanie się książką,
- wykonywanie prac praktycznych,
- testy pedagogiczne.

Dodać do nich można także:

- obserwację działań ucznia oraz
- rozmowy z uczniami.

Testy nauczycielskie (pedagogiczne) powinny być konstruowane zgodnie z zasadami pomiaru dydaktycznego.

Przystępując do konstruowania testu pedagogicznego nauczyciel winien odwoływać się do wymagań edukacyjnych. Dobrze jest, jeśli zawierają one cele nauczania zdefiniowane operacyjnie. Operacjonalizacja celów nauczania polega na ich uszczegółowieniu i skonkretyzowaniu. Tylko cele zoperacjonalizowane, wyrażone jako zamierzone osiągnięcia uczniów, umożliwiają dokładne sprawdzenie, czy zostały one osiągnięte. (Niemierko, 1975).

Test nauczycielski powinien zawierać różne kategorie taksonomiczne i poziomy wymagań, tzn. kategorie operacyjnych celów nauczania powinny być ułożone hierarchicznie, od najniższych do najwyższych. Pierwszą taksonomię skonstruował Benjamin Bloom, a polską wersję taksonomii przedstawił Bolesław Niemierko. Konstruując test nauczycielski należy pamiętać o uwzględnieniu zadań z wszystkich czterech poziomów oraz zachowaniu proporcji między nimi:

- A. Zapamiętanie wiadomości
- B. Zrozumienie wiadomości
- C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych
- D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach nietypowych

Wiadomości są zapamiętane, jeśli uczeń potrafi np. wymienić konkretną liczbę części garderoby, nazwać przedstawione na rysunku części ciała człowieka, itp.

Można uznać, że wiadomości zostały przez ucznia zrozumiane, jeśli będzie umiał np. streścić tekst, wyjaśnić określenie „sitzen bleiben”, itp.

Sprawdzanie słownictwa i konstrukcji gramatycznych w takim samym kontekście, w jakim były przerabiane na lekcji, odnosi się do poziomu C, a sprawdzanie w innym kontekście do poziomu D. Ważne jest, by między poszczególnymi poziomami wymagań była zachowana równowaga, tzn. by nie dominowały zadania najłatwiejsze z poziomu A, lub najtrudniejsze z poziomu D. W tym celu konstrukcję testu nauczycielskiego należy rozpocząć od sporządzenia kartoteki testu, najlepiej w formie tabelarycznej. Da nam ona pełny przegląd treści, które chcemy sprawdzić i pozwoli zachować proporcje między nimi oraz ułożyć je hierarchicznie.

Test dwupoziomowy

Proponuję skonstruowanie testu dwupoziomowego. Dzieli on całość sprawdzanej wiedzy i umiejętności na dwa poziomy: Poziom Podstawowy (P) i Poziom Ponadpodstawowy (PP). Każdy poziom sprawdza trzy umiejętności i zawiera trzy ćwiczenia po 10 zadań każde, czyli łącznie 30 zadań punktowanych w systemie 0-1 pkt. Uzyskanie 24-26 punktów na Poziomie Podstawowym da uczniowi ocenę dopuszczającą, a uzyskanie 27-30 punktów ocenę dostateczną. Stanie się tak jednak tylko pod warunkiem zaliczenia każdej umiejętności na poziomie 80%, czyli uzyskania w każdym ćwiczeniu co najmniej 8 punktów.

Poziom Ponadpodstawowy zawiera również trzy ćwiczenia po 10 zadań każde, punktowanych w systemie 0-1 pkt. Jeżeli uczeń zdobędzie na Poziomie Ponadpodstawowym 24-26 punktów uzyska ocenę dobrą, za zdobycie 27-29 punktów ocenę bardzo dobrą, a za uzyskanie 30 punktów ocenę celującą. Również na tym poziomie istnieje warunek uzyskania w każdym ćwiczeniu co najmniej 8 punktów. Aby uczeń otrzymał ocenę dobrą, bardzo dobrą lub celującą, musi zaliczyć wszystkie umiejętności z Poziomu Podstawowego co najmniej na poziomie 80%. Uczeń ma prawo poprawiać każdą ocenę z testu dwupoziomowego. W tym celu zobowiązany jest napisać powtórnie tylko to ćwiczenie (czyli poprawić tylko tę umiejętność), z którego nie otrzymał we wcześniejszym terminie przynajmniej 8 punktów.

Taki sposób konstrukcji testów umożliwi nauczycielowi bieżące monitorowanie postępów ucznia. Uzyskana ocena będzie informacją, co uczeń już umie konkretnie, a czego musi jeszcze się nauczyć.

Test powinien być zawsze zapowiedziany. Nie chodzi bowiem o to, by sprawdzać wiadomości i umiejętności ucznia w trakcie jego pracy nad nimi, ale by był to zamknięty proces. Wtedy sens ma udzielanie wskazówek co do poprawy niedociągnięć i dalszej pracy.

Elementy oceniania kształtującego

Zdaniem Johna Hattiego przekazywanie uczniom **informacji zwrotnej** jest „jedną z najbardziej skutecznych interwencji w proces edukacyjny” (Hatti, 2009). „Systematyczne przekazywanie uczniom i jego rodzicom – w sposób zrozumiały i czytelny dla odbiorcy – informacji zwrotnej na temat poziomu osiągnięć/postępów ucznia w zakresie poszczególnych umiejętności językowych” (Dz. U. z 2018 poz. 467) wynika wprost z podstawy programowej i jest obowiązkiem każdego nauczyciela. Przekazywana na bieżąco informacja zwrotna ma informować ucznia, co zrobił dobrze, co i w jaki sposób powinien jeszcze poprawić oraz jak ma dalej pracować. Przekazywanie informacji zwrotnej należy rozpocząć od docenienia tego, co uczeń zrobił dobrze. Nic tak nie motywuje do dalszej nauki, jak osiągnięcie pewnego sukcesu. Dodaje on wiary we własne siły, buduje poczucie pewności siebie i chęć podjęcia kolejnych wyzwań. Osiągnięcie sukcesu i stałe podnoszenie własnych umiejętności nie są jednak możliwe bez korekty popełnionych błędów. Uczeń musi być świadomy, co zrobił źle. Musi ponadto mieć też poczucie, że popełnianie błędów nie jest niczym nagannym, że jest nieuniknione i stanowi niezbędny punkt wyjścia do dalszej nauki, że nie chodzi o to, by błędów nie popełniać, lecz by się na nich uczyć. Korzystne jest zbudowanie takiej relacji między nauczycielem a uczniem, by ten ostatni informację o błędach traktował jak pomoc i wsparcie nauczyciela w jego procesie uczenia się języka niemieckiego. Nauczyciel jest też zobowiązany przekazać uczniowi informację, w jaki sposób może on te błędy poprawić. Ta informacja powinna być konkretna, sformułowana jasno i klarownie, a nauczyciel musi mieć przekonanie, że uczeń go dobrze zrozumiał i będzie umiał nanieść poprawki. Zbyt ogólna informacja sprawi, że uczeń nie poprawi błędów. W przypadku pracy pisemnej nie należy od razu nanosić poprawnych form, ale podkreślić błąd i na marginesie określić jego rodzaj, np. nieprawidłowy szyk zdania podrzędnego, błędna końcówka przymiotnika, itp. Uczeń powinien sam poprawić swoje błędy. Konieczne jest zatem powtórne przejście tej samej pracy przez nauczyciela.

Ostatnim etapem przekazywania informacji zwrotnej jest wskazanie, w jaki sposób uczeń powinien dalej się uczyć (Sterna 2006: 96). Taka informacja powinna być przekazana nawet wtedy, gdy uczeń całą pracę wykonał dobrze.

Oprócz informacji zwrotnej istotną rolę w ocenianiu odgrywa **samoocena uczniowska** i **ocena koleżeńska**. Właściwie przekazywane spowodują, że uczniowie zobaczą w nich narzędzia do podnoszenia własnych umiejętności. Zaleca się, by obu ocen nie łączyć ze stopniem. Mają one bowiem spełniać funkcję kształtującą, a nie być elementem karania za błędy. Aby móc stosować samoocenę i ocenę koleżeńską należy wcześniej opracować kryteria i schemat oceniania. Nauczyciel może to zrobić samodzielnie ale może też zaprosić do współpracy uczniów. Ci muszą

bowiem dokładnie wiedzieć, co podlega ocenie. Opracowany schemat spowoduje, że uczniowie będą w stanie niektóre aspekty pracy oceniać sami. Na przykład po napisaniu listu, uczniowie mogą sobie nawzajem sprawdzić czy praca zawiera określone elementy, takie jak zwrot rozpoczynający list, wstęp napisany małą literą, rozwinięcie tematu, zwrot kończący list, pozdrowienie i podpis. Ułatwi to pracę nauczycielowi i przyspieszy pracę na lekcji.

Ocenianie **uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi** wymaga wiele taktu i staranności. Często mają oni zaniżone poczucie własnej wartości i niepewność, co

do własnych umiejętności. Taka ocena powinna doceniać najmniejszy wysiłek ucznia i podkreślać pozytywne strony jego pracy. Wszelkie wątpliwości powinny być rozstrzygane na jego korzyść. Wskazane jest, by nauczyciel na początku pracy poznał aspiracje i cele ucznia. Będzie je mógł uwzględniać w ocenie.

Sposób sprawdzania wiedzy i umiejętności **ucznia niedosłyszającego** należy dostosować do jego możliwości percepcyjnych.

- Przy ocenie prac pisemnych nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu.
- Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając wskazówek co do sposobu ich poprawienia.
- Należy przygotować mniejsze partie materiału do sprawdzenia. Trudności w odbiorze bodźców na drodze słuchowej powodują, że uczeń szybciej się męczy, co może spowodować wyłączenie się myślowe.
- Przy przekazywaniu poleceń należy zwrócić uwagę, czy uczeń je zrozumiał, a w razie potrzeby należy udzielić dodatkowych wyjaśnień.
- Na ocenę nie powinny wpływać błędy ortograficzne.

Oceniając wiedzę i umiejętności **ucznia niedowidzącego** należy:

- W przypadku prac pisemnych przygotować zestawy zadań napisanych odpowiednio większymi literami i większym kontrastem.
- Wydłużyć czas pisania sprawdzianów.
- Nie oceniać negatywnie poziomu estetycznego i graficznego wypowiedzi.
- Oceniając sprawność czytania uwzględnić wolniejsze tempo pracy.
- Umożliwić zaliczanie materiału programowego partiami.
- Opierać się raczej na wypowiedziach ustnych.

Ocenianie uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysgrafia, dysleksja, dysortografia) odbywa się w oparciu o opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

- Ocena powinna w głównej mierze dotyczyć poprawności wypowiedzi ustnych i strony merytorycznej prac pisemnych.

- Podczas pisania sprawdzianów należy wydłużyć limit czasu.
- Nie oceniać czytania głośnego przed zespołem klasowym. Uczeń taki powinien czytać głośno tylko tekst opracowany w domu.
- W przypadku dysgrafii umożliwić uczniowi pisanie pracy na komputerze.
- Nieczytelne fragmenty prac odczytywać w indywidualnym kontakcie z uczniem.
- Nie należy „wrywać” takich uczniów do odpowiedzi. Wiąże się to dla nich ze zbyt dużym stresem, który negatywnie wpłynie na odpowiedź.
- Nie oceniać tempa pracy.
- Stosować jak najczęściej testy wyboru.

Ustalanie oceny śródrocznej i rocznej

Na zakończenie pewnego etapu nauki, a więc półrocza lub roku szkolnego, należy dokonać oceny sumatywnej, a więc podsumowującej.

Program proponuje odejście od liczenia średniej lub średniej ważonej przy ustalaniu oceny śródrocznej lub rocznej. Zgodnie z zapisami ustawy o systemie oświaty „ocenie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do: „wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (...) oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania”.(Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560, 1669 i 2245 wraz z późn. zmianami, Rozdział 3a, art. 44b, ustęp 3.). Tak więc jedynym punktem odniesienia do ustalenia oceny śródrocznej lub rocznej jest spełnienie przez ucznia odpowiednich wymagań edukacyjnych.

Konstruując wymagania edukacyjne należy również dokonać podziału sprawdzanej wiedzy i umiejętności na Poziom Podstawowy i Poziom Ponadpodstawowy.

Zastosować przy tym należy następujące kryteria:

- przystępność materiału, czyli duży lub mały stopień trudności opanowania elementów treści,
- niezbędność wewnątrzprzedmiotowa, czyli elementy treści niezbędne i konieczne do opanowania w nauce języka obcego,
- użyteczność, czyli możliwość zastosowania danych elementów treści w życiu pozaszkolnym ucznia,
- wartość kształcąca, czyli możliwość przeniesienia wewnętrznej struktury elementu treści na inne elementy treści uczenia się i działalności pozaszkolnej, np. sposób definiowania pojęć, selekcji informacji, itp.

- niezawodność, rozumiana jako pewność naukowa, a więc treści stałe, które się nie zdezaktualizują z upływem czasu,
- niezbędność międzyprzedmiotowa, czyli treści niezbędne w nauce innych przedmiotów.

XIII. EWALUACJA PROGRAMU

Jeszcze przed rozpoczęciem pracy z programem *Meine Welt auf Deutsch* należy dokonać ewaluacji przedempirycznej, co pozwoli na dostosowanie go do warunków panujących w danej szkole oraz do możliwości i aspiracji realizujących go uczniów.

Już w trakcie realizacji programu nauczyciel na bieżąco dokonywać powinien ewaluacji formatywnej, tzn. zbierać informacje o pozytywnych i negatywnych doświadczeniach w realizacji programu nauczania, co umożliwi wprowadzanie zmian i modyfikowanie tych jego aspektów, które się nie sprawdziły. Nauczyciel może zmienić metody lub formy pracy, lepiej dostosowując je do nauczanych treści, wprowadzić nowe treści wynikające z różnych zainteresowań uczniów, zrezygnować z niektórych treści lub poświęcić więcej czasu na umiejętności sprawiające uczniom kłopot.

Po zakończeniu procesu kształcenia nauczyciel winien dokonać ewaluacji sumatywnej, oceniając program „na podstawie umiejętności, jakie wykazują uczniowie pod koniec okresu kształcenia ze względu na określone wymagania ogólne i szczegółowe, wynikające z podstawy programowej (Gryczman).” Dzięki tej formie ewaluacji nauczyciel będzie mógł stwierdzić, czy założone cele zostały osiągnięte i co trzeba zmienić, by je osiągnąć. Efekty kształcenia mniejsze od zaplanowanych będą informacją o konieczności wprowadzenia zmian.

Do przeprowadzenia ewaluacji nauczyciel może wykorzystać obserwację bieżącą, zestawienia i analizę wyników egzaminów, testów, arkusze obserwacji zajęć, własne notatki, zestawienia osiągnięć uczniów, dokumentację mini projektów i projektów zespołowych, wypracowania uczniów, ich prezentacje multimedialne, wywiady z uczniami, itp.

Po zakończonej ewaluacji nauczyciel będzie mógł podjąć decyzję co do zakresu wprowadzanych zmian lub ewentualnej kolejnej realizacji tego programu nauczania w jego zaproponowanej przez autora wersji.

XIV. BIBLIOGRAFIA

- Ballweg S., Drumm S., Hufeisen B., Klippel J., Pilypaityte, L. (2019). *Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch?*, Stuttgart: Ernst Klett Sprachen.
- Basińska A., (2017). *Zestawy materiałów dla nauczycieli szkół ćwiczeń, Zeszyt 5, Teoria w pigułce*, Warszawa: ORE.
- de Graaff, R., Koopman, G. J., Anikina, Y., Westhoff, G. (2007). *An Observation Tool for Effective L2 Pedagogy in Content and Language Integrated Learning (CLIL)*. W: *The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, nr 10.
- Edmondson W., House J., (2006). *Einführung in die Spracherforschung*, Tübingen: UTB Sprachwissenschaft.
- Haataja K., (2008). *Curriculum lingua 2007*, Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Haataja K., Wicke R., (2015). *Sprache und Fach – Integriertes Lernen in der Zielsprache Deutsch*, München: Hueber Verlag.
- Hatti J. (2009). *Visible Learning – a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, London: Routledge.
- Jadczak M., (2001). „*Interaktywne metody nauczania*”, opracowanie zbiorowe, Toruń.
- Kupisiewicz C., (2016). *Podstawy dydaktyki ogólnej*, WSiP.
- Niemierko B., (1975) *ABC testów osiągnięć szkolnych*, WSiP.
- Okoń W., (1968). *Zarys dydaktyki ogólnej*, PZWS.
- Reykowski J.,(1966). *Funkcjonowanie osobowości w warunkach stresu psychologicznego*, PWN.
- Sołtys D., Szmigiel M. K., (1997). *Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej*, Kraków: Wydawnictwo zamiast Korepetycji.
- Sterna D.(2006) *Ocenianie kształtujące w praktyce*. Warszawa: CEO,
- Várkuti, A. (2010) Linguistic Benefits of the CLIL Approach. W: *International CLIL Research Journal*, nr 1.
- Wicke R., (2016). „*Entwicklung von Lehr – und Lern – sowie Diagnosematerialien für CLILiG*”, referat podczas konferencji „*Fach – und sprachintegriertes Lernen in der Zielsprache Deutsch – Herausforderungen und Perspektiven für globale Zusammenarbeit in Forschung und Praxis*“, Heidelberg, 2-4.07.2016.

AKTY PRAWNE:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, (Dz. U. z 2018, poz. 467) (Załącznik nr 1, dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum),

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2019 poz. 639),

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, 2001

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE C189 z dn. 4 czerwca 2018 r).

Ustawa z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (tekst ujednoczony) (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560 i 1669),

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst ujednoczony) (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290 i 1669),

Rozporządzenie z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z dnia 25 sierpnia 2017 poz. 1591).

Deklaracja z Salamanki oraz wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych przyjęte przez Światową Konferencję Dotyczącą Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych: Dostęp i Jakość. Salamanka, Hiszpania 7-10 czerwca 1994. UNESCO,

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych ogłoszona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2016 roku (Dz. U. z 2012 poz. 1169).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

Bogucka J. (2010), *Edukacja włączająca jako wyzwanie i szansa dla szkół*, W: *Szkoła równych szans. Uczeń niepełnosprawny w szkole ogólnodostępnej – budowanie systemu wsparcia i pomocy*, Wrocław. Pobrano z: <http://www.pomagamydzieciom.info/25090,1.dhtml> (dostęp: 29.07.2019).

Fragstajn M., *Samoocena ucznia i jej związek z osiągnięciami szkolnymi*. Pobrano z: <http://www.edukacja.edux.pl/p-408-samoocena-ucznia-i-jej-zwiazek-z-osiagnieciami.php> (dostęp 31.07.2019).

Gryczman Ewa, *Ewaluacja programu nauczania*. Pobrano z: https://www.modn.konin.pl/www8/sites/default/files/materialy-dydaktyczne/ewaluacja_realizacji_programu_nauczania.pdf (dostęp 31.07.2019).

Janicki B., (2016), *Lekcja odwrócona*, Trendy 4/2016. Pobrano z: http://www.bc.ore.edu.pl/Content/897/T416_Lekcja+odwrocona.pdf, (dostęp 5 czerwca 2019).

Kowalczyk Barbara, *Zmień zasady – odwróć lekcję!* Pobrano z: https://cyfrowaakademia.ceo.org.pl/sites/cyfrowaakademia.ceo.org.pl/files/zmien_zasady_gry_-_odwroc_lekcje.pdf (dostęp 31.07.2019)

Polak M., (2010), *Konektywizm: połącz się, aby się uczyć*. Pobrano z: <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1068-konektywizm-polacz-sie-aby-sie-uczyc> (dostęp 31.07.2019).

Procedura oceniania ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, <http://www.lo6bb.zsoak.home.pl/lo6bb/Dokumenty/Procedura%20ocenia%20uczni%C3%B3w%20o%20specjalnych%20potrzebach%20edukacyjnych.pdf>, (dostęp 12.06.2019).

Wieczorek-Tomaszewska, M. (red.), (2013), *Innowacyjne uczenie dla efektywnego uczenia się*. W: Dydaktyka cyfrowa epoki smartfona. Analiza cyfrowych aspektów dydaktyki gimnazjum i szkoły średniej. Tarnów: Stowarzyszenie Miasta w Internecie. [Online] <http://www ldc.edu.pl/phocadownload/Dydaktyka-cyfrowa-epoki-smartfona.pdf> (dostęp 12.06.2019).

WPGS, <https://wpgs.de/fachtexte/gruppen-und-teams/teamarbeit-vorteile-nachteile/>

ZNP, Oddział w Gliwicach, (2006), *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w polskim systemie oświaty*. Pobrano z: <http://gliwice.znp.edu.pl/%E2%80%A2uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-w-polskim-systemie-oswiaty/> (dostęp 10.06.2019).

Wikipedia. Pobrano z: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Mnemotechnika>, (dostęp 11.06.019).

Waldemar Grzebień. Nauczyciel dyplomowany języka niemieckiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie z 33-letnim stażem pracy, pełniący w latach 2008-2014 funkcję doradcy metodycznego w Krakowie w zakresie nauczania języka niemieckiego, trener, autor programów szkoleń i materiałów szkoleniowych z zakresu metodyki nauczania języka niemieckiego. Autor następujących publikacji „Nauczanie języka niemieckiego metodą CLIL”, „Wielokulturowość na lekcjach języka niemieckiego”, „Działanie innowacyjne”, itd.